

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

”Rulla med motståndet”

- En kvalitativ studie om hur kontraktsvård utreds och döms ut.

Socionomprogrammet

Kandidatuppsats höstterminen 2011

Författare: Nina Göthberg och Malin Sjösten

Handledare: Pierre Engström

Abstract

Titel "Rulla med motståndet" – en kvalitativ studie om hur kontraktsvård utreds och döms ut.

Författare Nina Göthberg och Malin Sjösten

Nyckelord *Kontraktsvård, kontradiktioner, institutionella logiker, samverkan.*

Rättsväsendet och vårdsektorn är ett exempel på två samhällssektorer som vanligtvis inte självklart samarbetar eller förknippas med varandra. Däremot finns det olika former av samverkan som överskrider sektorernas gränser. Ett exempel på detta är vad som i dagligt tal kallas för *kontraktsvård*. Kontraktsvård kan dömas ut istället för fängelse om det finns vårdbehov av vad som varit bidragande orsak till brottsligheten. Studien problematiserar förhållandet mellan riktlinjer för och den praxis som finns i besluts- och utredningsprocessen. Denna praxis utvecklas i mötet mellan aktörernas olika och ofta kontradiktoriska normer och institutionella logiker.

Syfte och frågeställningar Syftet är att beskriva och analysera hur beslutsprocessen och utredningsprocessen om kontraktsvård går till som praktik, och jämföra detta med de regler i praktiken och förordningar som finns kring denna process. Frågeställningarna rörde (1) de inblandade aktörernas respektive ansvarsområden och hur påverkar eventuella skillnader mellan i deras respektive ramar, rutiner och resurser beslutsprocessen, (2) skillnader/likheter mellan de inblandade aktörernas respektive "högre verksamhetsmål" finns, samt (3) hur beskrivs beslutsprocessen som *praktik* med utgångspunkt i fråga 1 och 2 och hur väl överensstämmer denna med regler för processen.

Metod För att svara på våra frågeställningar och syfte valde vi att utföra kvalitativa intervjuer av professionella inom domstol och frivård. Därefter utgick vi ifrån GT (Grounded Theory) för att analysera materialet och skapa oss en egen teori. Vi utgick ifrån några teorier som berör institutioner för att förstå empirin på en högre nivå; institutionella logiker, kontradiktioner och anomier.

Resultat och slutsatser Vi har kunnat se att det finns flera olika motsägelsefulla perspektiv runt kontraktsvård som alla på sitt sätt spelar in i besluts- och utredningsprocessen. Ett annat resultat vi har kunnat se är att det finns olika strävan runt fängelse kontra vård. Dessa strävan skapar kontradiktioner i relation till varandra. Den ena är strävan i att uppfattas som rimligt bestraffande, den andra handlar om en strävan efter vård och den sista är en strävan i att undvika fängelse. Till sist har vi kunnat dra slutsatsen i att det finns en tillämpning med omvänd prioritet i praktiken bland de professionella.

Innehållsförteckning

1	INLEDNING.....	5
1.1	PROBLEMFÖRMULERING	5
1.1.1	<i>Bakgrund</i>	5
1.1.2	<i>Problemområdet</i>	6
1.2	SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
1.2.1	<i>Syfte</i>	6
1.2.2	<i>Frågeställningar</i>	6
1.3	RELEVANTA BEGREPP	6
1.3.1	<i>Kontraktsvård</i>	6
1.3.2	<i>Aktörer som är involverade i kontraktsvård</i>	9
1.3.3	<i>Missbruk/beroende</i>	11
2	TIDIGARE FORSKNING.....	12
2.1	INTERNATIONELL FORSKNING.....	12
2.2	NATIONELL FORSKNING.....	13
3	METOD.....	15
3.1	HERMENEUTIK	15
3.2	FÖRFÖRSTÅELSE	16
3.3	URVAL OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT	17
3.4	KVALITATIV INTERVJU	18
3.4.1	<i>Intervjuguide</i>	18
3.4.2	<i>Genomförande av intervjuerna</i>	19
3.5	VAL AV TEORETISKA PERSPEKTIV OCH TIDIGARE FORSKNING.....	19
3.6	BEARBETNING OCH ANVÄNDNING AV MATERIALET SAMT ANALYSMETOD.....	20
3.7	VALIDITET, RELIABILITET OCH GENERALISERBARHET	22
3.8	ETISKA REFLEKTIONER	23
3.9	SVAGHETER OCH SVÅRIGHETER	24
4	TEORETISKA PERSPEKTIV OCH BEGREPP.....	25
4.1	HUR INSTITUTIONER FUNGERAR.....	25
4.1.1	<i>Institutionella logiker</i>	25
4.1.2	<i>Kontradiktioner</i>	26
4.2	ANOMIER	28
5	ANALYS OCH RESULTAT	30
5.1	RAMAR OCH KRAV I PRAKTIKEN	30
5.2	MOTSÄGELSEFULLA PERSPEKTIV – KONTRADIKTION 1.....	37
5.3	FÄNGELSE KONTRA VÅRD – KONTRADIKTION 2.....	43
5.4	PRAXIS: TILLÄMPNING MED OMVÄND PRIORITET	46
6	SLUTDISKUSSION.....	47
6.1	PROBLEMOMRÅDET.....	47
6.2	SYFTET OCH FRÅGESTÄLLNINGARNA	47
6.3	LEGITIMERA OTYDLIGHET FÖR DE OKUNNIGA	48
6.4	FÖRSLAG PÅ VIDARE FORSKNING	49
7	LITTERATURFÖRTECKNING.....	50
8	BILAGOR.....	52
6.2.1	<i>Intervjuguide</i>	52
8.1.1	<i>Bilaga 1</i>	52
8.1.2	<i>Bilaga 2</i>	54
8.2	BILAGA 3.....	56

Förord

Vi vill framförallt tacka våra informanter som gjort vår studie möjlig. Samtliga informanter har tidskrävande yrken och vi är väldigt tacksamma för att Ni kände engagemanget att dela med Er av Er kunskap och Era tankar till oss. Tack!

Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Pierre Engström som har hjälpt oss i att göra vår uppsats möjlig. Du har visat ett brinnande intresse och ett stort engagemang för vår studie. Tack.

Sist men inte minst vill vi tacka våra nära och kära för Er förståelse och hjälp under uppsatstiden. Vi hade aldrig klarat detta utan Er.

Detta har varit en prövande och givande period i våra liv och den skulle vi definitivt inte vilja vara utan! Tack.

Nina Göthberg och Malin Sjösten den 28 november 2011.

1 Inledning

I detta kapitel ska vi beskriva vårt ämne och problemområde. Dessutom redogör vi för vårt syfte och våra frågeställningar. Därefter går vi igenom relevanta begrepp för denna studie.

1.1 Problemformulering

Sverige är ett land som har ett annorlunda synsätt kring hur man ska återinföra kriminella till samhället och att vi har en mer vårdande kriminalvård än många andra länder (Lundström 1988). Regeringen har beslutat att kontraktsvård ska genomföras via samverkan mellan kriminalvård, socialtjänst och domstol (Kriminalvården 2011). Annan tidigare forskning visar att andra likartade former av samverkan mellan myndigheter medför vissa problematiska faktorer som påverkar samarbetet (Andersson & Hamblad 2011; Johansson 2006). Det har blivit en vanlig företeelse inom den offentliga sektorn att myndigheter får i uppdrag att samverka kring ett gemensamt mål och eftersom de inte i grund och botten är skapta för ett högre samarbete har det lett till en del svårigheter i samarbetet sinsemellan (Lindberg 2009). Det finns en vision om hur samverkan ska fungera och det finns lagar som styr utrednings- samt beslutsprocessen (Kriminalvården 2011). Från högre ort efterfrågas uppfyllda mål och framgång i kontraktsvårdsärenden, men hur arbetet går till rent praktiskt på fältet följs det upp och regleras med tiden? Enligt Graham (2002) finns det en föreställning om att socialt arbete innehåller ett visst känslomässigt engagemang och att detta medför ett subjektivt arbetssätt kring enskilda klienter. Detta kan få både positiva och negativa effekter för såväl samhället som den enskilde. Kan det påverka vilka som får kontraktsvård och vilka som inte får det?

1.1.1 Bakgrund

Under praktiktiden på frivården i Göteborg reflekterade Nina över den, enligt hennes uppfattning, godtyckliga utdelningen av kontraktsvård. Samarbetet mellan frivården, socialtjänst och tingsrätten uppfattades som oerhört svårarbetad. Nina fick närvara vid ett sammanträde för tingsrätten om hur frivården arbetar. Där upptäckte hon en stor okunskap för varandras professioner och arbetssätt. Detta är något som Nina sedan dess reflekterat över och tog upp när uppsatsämnet skulle väljas. Vi båda författare ville skriva om något som handlade om kriminalitet eller missbruk så därför föll det naturligt att spinna vidare på detta möjliga systemfel.

Enligt lagstiftning, Regeringsformen 1 kap. 9 §, ska rättsväsendet vara blint och objektiv när man dömer någon till ett straff (Notisum 2011). Alla ska vara lika inför lagen. Om man godtyckligt dömer ut kontraktsvård till människor är inte det rättssäkert. Detta i kombination med vår förförståelse inom ämnet och den tidigare forskning vi funnit anser vi det ytterst relevant att forska och studera denna process för att säkerställa att alla behandlas lika och inte riskerar att falla mellan stolarna.

1.1.2 Problemområdet

Att samverkan har varit problematiskt för andra organisationer, gjorde att vi misstänkte att det fanns ett större problem i samverkan kring kontraktsvård än vad det på ytan verkade. Den godtycklighet som för lekmannen framträder är mer komplex än vi vid första anblick trott. De alltför många aktörer som är inblandade i kontraktsvård har egna mål och perspektiv att utgå ifrån. Att det dessutom är organisationer som lyder under stat eller kommun bidrar till att det är skilda förutsättningar och olika typer av begränsningar. För att kontraktsvård ska vara möjligt att ha som alternativ till ett fängelsestraff krävs att de olika professionerna samverkar. För att kunna arbeta med den specifika klientgruppen behövs de resurser och kompetenser som de olika aktörerna innehar. Dock är det även dessa olikheter organisationerna emellan som skapar problem i verkligheten.

Vi kommer nu att redogöra för hur vi har gått tillväga för att finna svar på vårt syfte och frågeställningar.

1.2 Syfte och frågeställningar

1.2.1 Syfte

Syftet är att beskriva och analysera hur beslutsprocessen och utredningsprocessen om kontraktsvård går till som praktik, och jämföra detta med de regler i praktiken och förordningar som finns kring denna process.

1.2.2 Frågeställningar

- Vilka är de inblandade aktörernas respektive ansvarsområden och hur påverkar eventuella skillnader mellan i deras respektive ramar, rutiner och resurser beslutsprocessen?
- Vilka skillnader/likheter mellan de inblandade aktörernas respektive ”högre verksamhetsmål” finns?
- Hur kan beslutsprocessen beskrivas som *praktik* med utgångspunkt i fråga 1 och 2 och hur väl överensstämmer denna med regler för processen?

1.3 Relevanta begrepp

I detta avsnitt beskrivs relevanta begrepp. Inledningsvis beskrivs och definieras *Kontraktsvård* och de *lagstöd och föreskrifter* som gäller för kontraktsvård. Därefter följer en beskrivning och definition av de *aktörer som är involverade i kontraktsvård*. Avslutningsvis redogörs begreppet *missbruk/beroende*.

1.3.1 Kontraktsvård

Kontraktsvård används ofta i dagligt tal, men som i juridisk mening heter *skyddstillsyn med föreskrift om särskild behandlingsplan* (Kriminalvården 2011). Kontraktsvård blir aktuellt om det finns ett missbruk, beroende eller något annat som kräver vård och som i sin tur har varit en bidragande orsak till brottsligheten.

Om straffvärdet inte överstiger två år, kan den åtalade dömas till kontraktsvård istället för fängelse.

1.3.1.1 Processen

Åklagaren får ett ärende från polisen och beslutar om åtal skall väckas i domstol. Åklagaren ger ärendet en så kallad brottsrubricering och ärendet kommer in till tingsrätten (Åklagarmyndigheten 2011). Tingsrätten sätter ett datum för huvudförhandling och skickar en förfrågan till frivården om att få in en personutredning. I vissa fall skriver tingsrätten, i samband med förfrågan om personutredning om att utredning kring kontraktsvård kan vara aktuell.

När ärendet har kommit till frivården skall den ta kontakt med den åtalade och boka ett möte för att göra en personutredning (Kriminalvården 2011). Detta kan ske antingen inne på häktet om personen är frihetsberövad eller i frivårdens lokalitet om den åtalade är på fri fot. I samband med personutredning kommer även frågan kring missbruk upp och det är ofta här, eller om brottet personen är åtalad för är direkt kopplat till narkotikabrott, som en eventuell kontraktsvård kan komma på tal. I vissa fall är den åtalade redan känd hos frivården och med den kännedom man redan besitter kan frivårdsinspektören veta att behovet av vård finns hos klienten. Frivården ska i dessa fall utreda förutsättningarna för en kontraktsvård. En grundläggande förutsättning för att en kontraktsvård ska bli möjlig är att den åtalade inser att det finns en problematik och att individen är villig att försöka förändra det genom behandling. Det ska som sagt finnas en koppling mellan missbruket och brottet. I de flesta fall gör frivården härnäst en ASI-utredning (Addiction Severity Index) som är en strukturerad intervju där det kan bli mer tydligt för klienten vilka problemområden som finns i dennes liv och vad som är prioriterat att arbeta med under en behandling. I ett tidigt skede av utredningen tar frivården kontakt med det socialtjänstkontor som den åtalade tillhör. Det är viktigt att socialtjänsten är delaktiga i utredningen från början då de ska lämna en ansvarsförbindelse som garanterar att de tar över det ekonomiska ansvaret när Kriminalvårdens ekonomiska ansvar upphör, vid en villkorlig frigivning. Beroende på hur långt det motsvarande fängelsestraffet är ser det olika ut hur stort ekonomiskt ansvar Kriminalvården samt socialtjänsten har i de olika fallen.

Frivården tittar även på hur eventuella tidigare frivårdspåföljder har skötts. Om klienten haft en kontraktsvård vid ett tidigare tillfälle är det viktigt att ta reda på och tala med klienten om varför den behandlingen inte fungerade, varför man återföll eller i vissa fall avbröt kontraktsvården. Det är viktigt att frivården i sitt yttrande till tingsrätten är tydlig med varför tidigare kontraktsvård inte fungerade och vad som skiljer det nya förslaget från det tidigare, en motivering helt enkelt till varför man föreslår det på nytt.

Frivården, socialtjänsten och klienten letar efter lämpligt behandlingshem som har resurser för den problematik som klienten behöver vård för. Ofta görs studiebesök, men om en åtalade sitter häktad är detta näst intill omöjligt på grund av till exempel restriktioner och i de fallen kommer åtminstone representant från behandlingshemmet och besöker klienten. Detta för att klient och vårdgivare ska få träffa varandra och få en känsla av hur en eventuell placering skulle kunna fungera.

En kontraktsvård kan ske på institution eller i öppenvård. Inom ramen för kontraktsvård kan klienter även dömas till att genomgå något av Kriminalvårdens

behandlingsprogram. Exempel på program är partnersvåldsprogrammet IDAP eller missbruksprogrammet Prime For Life.

Bedömer frivården att en kontraktsvård är lämplig görs en behandlingsplan, som innefattar en tydlig plan för hur behandlingen ska vara upplagd utifrån vårdinnehåll och längd, hur drogfriheten ska kontrolleras samt hur eventuella ledigheter ska ske om det är institutionsvård. Behandlingsplanens utformning sker utifrån individen och straffvärde. Planen ska skrivas under av klienten, vårdgivare, frivård samt att socialtjänsten ska lämna sin ansvarsförbindelse, för att sedan skickas in med personutredningen till tingsrätten.

1.3.1.2 Lagstöd och föreskrifter

Det finns lagar och föreskrifter som styr domstolen och frivårdens arbete kring kontraktsvård. För att kunna se hur utrednings- och beslutsprocessen går till är det av stor vikt att veta vad lagen säger och hur mycket utrymme som finns i lagen för en egen bedömning (Notisum 2011). För vidare läsning se även bilaga 3.

Förordning (1990:893) om underrättelse om de i vissa brottmål, m.m.

14 § Har skyddstillsyn förenats med föreskrift om särskild behandlingsplan, skall underrättelse enligt 13 § och handlingar som avses i 2, 3 och 9 §§ också sändas till den som skall ansvara för behandlingen. Detta gäller dock endast om denna person med stöd av 28 kap. 6 a § tredje stycket *brottsbalken* ålagts att göra anmälan till åklagaren och Kriminalvården om den dömda allvarligt åsidosätter sina åligganden enligt planen. Förordning (2005:1008).

Brottsbalken

28 kapitel, Om skyddstillsyn

6 a § I fall som avses i 30 kap. 9 § andra stycket 3 skall rätten, om den planerade behandlingen är av avgörande betydelse för att döma till skyddstillsyn, i domslutet ange hur långt fängelsestraff som skulle ha dömts ut, om fängelse i stället hade valts som påföljd.

I sådant fall skall vidare i domen alltid meddelas föreskrift om den behandlingsplan som den dömda har åtagit sig att följa. I samband med en sådan behandlingsplan får föreskrivas att den som ansvarar för behandlingen skall anmäla till Kriminalvården och åklagaren, om den dömda allvarligt åsidosätter sina åligganden enligt planen. Lag (2005:967).

30 kapitel, Om val av påföljd

9 § Vid val av påföljd skall rätten som skäl för skyddstillsyn beakta om det finns anledning att anta att denna påföljd kan bidra till att den tilltalade avhåller sig från fortsatt brottslighet.

Som särskilda skäl för skyddstillsyn i stället för fängelse kan rätten beakta:

1. om en påtaglig förbättring skett av den tilltalades personliga eller sociala situation i något hänseende som kan antas ha haft samband med hans brottslighet,
2. om den tilltalade undergår behandling för missbruk eller annat förhållande som kan antas ha samband med hans brottslighet,
3. om missbruk av beroendeframkallande medel eller något annat särskilt förhållande som kräver vård eller annan behandling i väsentlig grad har bidragit till att brottet har begåtts och den tilltalade förklarar sig villig att gå igenom lämplig behandling som enligt en för honom uppgjord plan kan anordnas i samband med verkställigheten eller

4. om den tilltalade samtycker till att skyddstillsynen förenas med en föreskrift om samhällstjänst och en sådan föreskrift är lämplig med hänsyn till den tilltalades person och övriga omständigheter. Lag (1998:604).

Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om kontraktsvård

Kontraktsvård – Skyddstillsyn med föreskrift om särskild behandlingsplan

BrB 28:6a

En form av skyddstillsyn med vård och behandling enligt särskild plan, främst avsedd för drogmissbrukare där det finns ett klart *samband mellan missbruk och brott* och som ett alternativ till fängelse.

- Ett *kontrakt* ska upprättas med föreslagen vårdgivare där behandlingsinnehåll och behandlingstid framgår
- Den misstänkte ska *lämna sitt samtycke* till vården enligt *behandlingsplanen*.
- Då ett alternativt fängelsestraff finns angivet i domen svarar kriminalvården för vårdkostnaden till och med den dag den dömde skulle ha blivit villkorligt frigiven. Därefter övergår kostnadsansvaret till socialtjänsten.
- Vårdbehov och behandlingsinsatser ska planeras i samråd med socialtjänsten som ska lämna en ansvarsförbindelse för vårdtiden efter villkorlig frigivning.

1.3.2 Aktörer som är involverade i kontraktsvård

I detta avsnitt beskriver vi de olika aktörerna som är inblandade i kontraktsvårdsutredningen. Dessa är i den ordning de presenteras; *tingsrätten, domaren, frivården, socialtjänsten, vårdgivaren, advokaten, samt klienten.*

1.3.2.1 Tingsrätten

Tingsrätten är den första domstolen som brottmål kommer till (Sveriges domstolar 2011). Vid överklagan av en dom tar nästa instans vid som är hovrätten. I vissa enskilda fall kan målet tas upp i Högsta Domstolen, men det är framför allt mål som är svårbedömda och det inte redan finns någon praxis över hur domstolen bör döma.

Tingsrätten avgör även tvistemål mellan enskilda individer samt andra typer av ärenden som adoptioner och bodelningar (Sveriges domstolar 2011). Kontraktsvård kan bli aktuellt i brottmål och det är i tingsrätten beslutet tas huruvida den åtalade ska dömas eller inte, samt om den åtalade vid fällande dom ska få kontraktsvård.

1.3.2.2 Domaren

Domaren går under benämning rådmän i tingsrätten (Sveriges domstolar 2011). En ordinarie domare utses av regeringen och är anställda vid domstolen. En domare på tingsrätten har som roll att bereda mål, fatta beslut och döma i de mål som kommer upp i rätten. Vid förhandlingar i tingsrätten arbetar domaren med yngre jurister som inte är ordinarie domare samt nämndemän som är så kallade lekmän, det vill säga personer utan juridisk bakgrund som har andra yrken i grunden.

1.3.2.3 Frivården

Frivården är den del av Kriminalvården som ansvarar för påföljder i frihet (Kriminalvården 2011). De som arbetar på frivården är frivårdsinspektörer och är framförallt socionomer, men även beteendevetare och jurister.

De arbetar framför allt med övervakning av klienter som blivit villkorligt frigivna från anstalt samt de som blivit dömda till skyddstillsyn (Kriminalvården 2011). Frivården har också ansvar för intensivövervakning med elektronisk kontroll, dvs. fotboja. Det är även frivården som får in förfrågan från tingsrätten om att göra personutredning på personer som står åtalade i brottmål. En personutredning innebär i korta drag en kartläggning av den åtalades liv, som uppväxt och bakgrund, familj, yrke, ekonomi, psykisk hälsa samt om det finns någon form av problematik kring narkotika, alkohol eller spel. I personutredningen gör frivården ett yttrande i påföljdsfrågan, där man bedömer om det finns ett övervakningsbehov och om det finns förutsättning för en frivårdande påföljd. Det är även frivården som gör utredning till kontraktsvård och det är i samband med personutredningen som tingsrätten får in förslag om en eventuell kontraktsvård med en behandlingsplan.

1.3.2.4 Socialtjänsten

Alla kommuner har en socialtjänst och dem arbetar under socialtjänstlagen, SoL (Socialstyrelsen 2011). Socialtjänsten är ansvarig för de invånare som bor i kommunen och kan bevilja olika former av bistånd till de kommuninvånare som är i behov av det. Det är socialtjänsten som ofta bekostar vård för personer med missbruksproblematik, och vid en kontraktsvård måste även socialtjänsten i klientens hemkommun vara delaktiga och ta en del av det ekonomiska ansvaret för behandlingen. Socialtjänsten kan i många fall ha mycket god kännedom om klienten och även ha bra uppslag kring vilka behandlingshem som skulle kunna vara lämpliga. Socialtjänsten samarbetar framförallt med frivården samt vårdgivare under utredning samt verkställighet.

1.3.2.5 Vårdgivaren

De vårdgivare som vi talar om i vår uppsats är de behandlingshem/institutioner eller öppenvårdsmottagningar som klienter med missbruk kan få vård och hjälp. Det finns behandlingshem över hela landet, och vid en kontraktsvård är man inte begränsad till vårdgivare i närområdet utan kan åka på behandling varsomhelst i landet.

1.3.2.6 Åklagaren

Är den part som väcker åtal utifrån de bevis som finns (Åklagarmyndigheten 2011). Åklagaren yrkar på en viss påföljd vid huvudförhandlingen som domare och nämndemän tar i beaktning när de ger en dom. Åklagaren kan yrka på kontraktsvård om denne tycker att det är en lämplig påföljd.

1.3.2.7 Advokaten

Advokaten är den part som företräder den åtalade (Advokatsamfundet 2011). Advokaten ska föra sin klients talan och argumentera för den påföljd som advokaten och den åtalade tycker är lämplig.

1.3.2.8 Klienten

Klientens roll är att vara pådrivande och engagerad i kontraktsvårdsfrågan (Kriminalvården 2011), även visa att han eller hon är motiverad och hela tiden vara delaktig i processen som leder fram till den färdiga behandlingsplanen.

1.3.3 Missbruk/beroende

I vår studie berör vi missbruk i form av narkotika, alkohol, men även shopping- och spelmissbruk. På Kriminalvårdens hemsida (Kriminalvården 2011) finns deras definition av missbruk i kontakt med Kriminalvården vilken vi använder oss av. Kriminalvården definierar en missbrukare som en person som dricker alkohol i en sådan omfattning att det ger fysiska, psykiska samt sociala konsekvenser för den enskilde men även dennes närmsta omgivning. En missbrukare är också en person som använt narkotika under de senaste tolv månaderna i frihet, som får samma skadeverkningar som tidigare nämnt. Det finns bedömningsverktyg för att ta reda på hur missbruket ser ut. Ofta används ASI-utredning om det finns en narkotikaproblematik och AUDIT eller DUDIT vid alkoholproblem.

2 Tidigare forskning

Nu ska vi ta upp kunskapsläget som finns runtomkring vårt problemområde. Vi försöker här belysa vad vi funnit relevant att ta upp för er som läsare ska förstå hur vi tänker kring problemområdet. Först berättar vi om en studie om hur olik logiken i Sverige är i jämförelse med andra länder kring hur vi ser på kriminella (Lundström 1988). Därefter pratar vi om hur personer i myndigheter påverkas känslomässigt i arbete med immigranter (Graham 2002). Sedan presenterar vi även lite nationell forskning som dels handlar om samverkan mellan arbetsförmedling och försäkringskassan (Andersson & Hamblad 2011) och också om fyrpartsprojektet som är en samverkan mellan fyra rehabiliteringsaktörer (Johansson 2006).

2.1 Internationell forskning

En studie som heter "the Affective responses of women prisoners to two discrepant penal systems" (Lundström 1988) handlar om hur det finns två olika logiker, synsätt, inom bestraffningssystemen i Sverige respektive Irland (Lundström 1988). Författaren jämför hur man i Irland har en alltmer vedergälld eller hämndlysten bestraffning av kriminella medan i Sverige är bestraffningen mer av en vårdande och rehabiliterande art. Mellan de två olika länderna kunde man hitta speciellt två skillnader. Dels visade det sig att det skiljde sig markant i hur de reagerade emotionellt, mellan de svenska intagna och de irländska, främst bland de mer materiella sakerna i livet i fängelse. Dessutom hittade författaren att de svenska intagna var mer oroliga än de irländska över att inte ha ett normalt liv efter att de blivit frisläppta efter en avtjänad dom. Den tidigare forskningen kring detta problemområde har fokuserat kring enbart ett land och även enbart tittat på en eller möjligtvis två perspektiv medan Lundström (1988) har valt att titta på två länder och dessutom studerar hon hur kvinnorna känslomässigt hanterar de olika sidorna på fängelselivet. I Sverige har man lagt upp fängelsetiden så att man successivt slussas ut tillbaka i samhället. Man får mer och mer kontakt med nära och kära och har mer privilegier desto närmare frigivning man kommer. I Irland finns det färre alternativa fängelser för kvinnor än i Sverige och de är mer säkerhetsinriktade och väldigt mycket mera inlåsta än de svenska kvinnorna. De har en vision i Irland där varje intagen ska ha en egen cell men på grund av överbefolkning på fängelserna får många dela cell. Det är enbart några få som får en egen.

Som metod använde sig Lundström (1988) av intervjuer av intagna från flera olika fängelser i Sverige och Irland. Hon valde dessutom att intervjua informanter utifrån flera olika variabler såsom om de satt på stora eller små fängelser och även vilken säkerhetsklass fängelserna hade. Detta gjorde hon för att få med olika intagna från olika miljöer som möjligt.

Enligt det svenska bestraffningssystemet ska den intagne kriminella, när den frisläpps efter en fängelsevistelse, vara återrehabiliterad och kunna anpassa sig till samhället (Lundström 1988). Detta kopplar Lundström (1988) till att de svenska intagna är mer oroliga till att friges. De har uttalat en oro om att någonsin kunna bli en normal samhällsmedborgare som ska passa in i normerna.

Denna studie finner vi relevant till vår studie då den talar om Sverige som rehabiliterande och mer vårdande än andra länder, såsom Irland. Att våra fängelser ser helt olika ut i jämförelse med Irland säger också något om att vi har en annan logik i hur vi ser på kriminella och hur vi vill återinföra dessa människor i samhället.

Mark Graham (2002) har skrivit "Emotional bureaucracies: emotions, civil servants, and immigrants in the Swedish welfare state" där han undersöker hur det svenska emotionella uttrycket återspeglas samt upprätthåller ideologin om den svenska välfärdsstaten. I denna artikel beskriver Graham hur det nya mångkulturella samhället leder till en emotionell komplexitet som påverkar myndigheter på många olika nivåer. Dels i möten med klienter, det skapas känslomässiga barriärer mellan personal och klienter. Det påverkar även den emotionella ömsesidigheten samt genusperspektiv och mobilisering av emotioner i byråkratiska möten. Graham påvisar i artikeln att det finns en känslomässig dimension i myndighetsarbete som påverkar arbetet och utfallet. Då känslor delvis styr arbetet, innebär det också att sättet personalen arbetar på blir väldigt subjektivt. Han menar att det kan hävdas att känslor är en integrerad del av alla sociala praxis, inklusive den byråkratiska. Detta resulterar i att denna praxis anses vara "rätt" utan att man reflekterar över varför det är så, så praktiken lever vidare utan avbrott.

I vår studie studerar vi vad som spelar in i utrednings- samt beslutsprocessen, där vi tänker att det emotionella perspektivet kan spela en stor roll. Precis som Graham skriver så finns det en tanke i socialt arbete, samt inom byråkratier generellt, att känslomässigt engagemang är en del i arbetet och detta tänker vi borde påverka de beslut som tas. Vi tänker att det finns en godtycklig aspekt i detta då beslut tas av olika personer inom organisationen som med sin subjektiva utgångspunkt tar beslut om vilka klienter som ska bli erbjudna en kontraktsvård samt hos domstolen där beslut ska tas om vem som får det.

2.2 Nationell forskning

Malin Andersson och Omid Hamblad (2011) har skrivit uppsatsen "Samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen – en fallstudie om samverkan kring arbetslivsintroduktion i Göteborgs centrum". De har studerat hur samverkan mellan Försäkringskassan och Arbetsförmedlingen fungerar praktiken och hur chefer samt handläggare upplever samverkan. De menar att ett myndighetsöverskridande arbete är svårt att genomföra då olika organisationsmodeller och även lagstiftning snarare avgränsar och försvårar samarbetet snarare än främjar det. De menar att de beslut om att samverkan ska upprättas mellan olika myndigheter kommer ovanifrån, men de visioner som finns i begynnelsen realiserar inte alltid i praktiken.

Andersson och Hamblad (2011) påpekar att en faktor som var problematisk i samverkan var tidsaspekten och en okunskap i vilket skede klienter får information från den andra myndigheten. En annan faktor som påverkar mycket är det faktum att Försäkringskassan är mer lagstyrda och har därför inte samma utrymme som Arbetsförmedlingen att göra individuella bedömningar i samma

utsträckning. Detta problem är något som handläggarna på de olika myndigheterna är överens om, men cheferna är inte lika insatta i problematiken.

Precis som i vår studie har man här studerat hur samverkan mellan två myndigheter fungerar mot ett gemensamt mål (Andersson & Hamblad 2011). De har lyft fram olika faktorer som påverkar samarbetet på olika sätt och även hur den ursprungliga visionen kring samverkan från regeringen kan förändras väldigt mycket väl i praktiken. De lyfter även fram hur det finns en viss skillnad i handlingsutrymme för handläggarna då organisationerna är olika hårt styrda av lagen och har möjligheter till individuella bedömningar. Dessa olika faktorer är delar av det vi tittar på i vår studie och vi tror att det finns likheter att se även om samverkan gäller helt skilda myndigheter och även vad de samverkar kring. Det är intressant att se huruvida de faktorer som Andersson och Hamblad sett går att knyta till de olika faktorer vi kan se i vår studie. Kanske finns det generella problem kring samverkan mellan myndigheter i Sverige.

Karin Johansson (2006) har gjort en studie som också den handlar om samverkan mellan Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan, men hon har även valt att titta på samverkan mellan de två aktörerna samt Kommun och Landsting. Studien heter "Samverkan – mål eller medel? Ett samverkansprojekt mellan fyra offentliga organisationer". Hon har sett att den största problematiska faktorn enligt samtliga organisationer gäller resurser. Dels ekonomiska, men även möjligheter att använda varandras resurser som finns inom respektive organisation. Det sistnämnda menar Johansson beror på osäkerhet kring direktiv som gäller och en otydlig kommunikation.

I denna studie har även Johansson (2006) lyft fram olika faktorer som påverkar och begränsar samverkan mellan organisationer. Vi tror att det finns svårigheter i samverkan mellan myndigheter och vi misstänker att det faktorer som är problematiska i vissa samarbeten är svårigheter som gäller generellt för överskridande samverkan.

Sammanfattningsvis kan sägas att Lundströms (1988) studie beskriver Sverige som rehabiliterande och mer vårdande än andra länder vilket märks i hur fängelser ser helt olika ut i jämförelse med exempelvis Irland. En annan aspekt, nämligen det emotionella perspektivet, redovisas av Graham (2002) som rimligtvis kommer ur den vårdande logiken. Dessa insikter blir viktiga att ha i åtanke i analysen av utrednings- samt beslutsprocessen. Dessutom talar Andersson och Hamblad (2011) samt Johansson (2006) om samverkan mellan organisationer inom andra områden. Detta finner vi också oerhört viktigt att ta i åtanke då vi studerar de olika faktorer och perspektiv som styr och påverkar samarbetet emellan de aktörer som vi studerat.

3 Metod

Nu ska vi berätta hur vi gått tillväga ifrån det att vi sådde ett frö om vad vi ville forska om till att vi kommit fram till de resultat och de diskussioner vi förde om resultaten. Vi börjar med att berätta om vår förförståelse och hur den påverkade oss i både vårt val av ämne och även hur vi såg på empirin när vi analyserade. Därefter beskriver vi hur vi gjorde vårt urval hur vi gick tillväga för att samla in empirin. Därefter berättar vi om hur vi gick tillväga vid våra kvalitativa intervjuer, alltifrån intervjuguiden till hur intervjuerna gick till. Sedan beskriver vi på vilket sätt vi har hittat teori och tidigare forskning. Därefter redogör vi för hur vi bearbetade, använde oss av materialet och analyserade det. Därefter diskuterar vi validitet, reliabilitet och generaliserbarhet kring våra resultat. Sen diskuterar vi de etiska reflektioner vi gjort. Sist men definitivt inte minst tar vi upp de svårigheter och svagheter, rent metodiskt, som vi har haft genom våra tio veckor som forskare.

Den första frågan vi ställde oss var vilket vetenskapsteoretiskt ställningstagande vi hade med tanke på vårt syfte. Det finns i stort sett tre olika vilka är positivism, socialkonstruktivism samt kritisk realism (Thomassen 2007). Inom de två sista är hermeneutiken central, dock går kritisk realism vidare ännu ett steg och kan sägas ha socialkonstruktion och hermeneutik som en viktig grund. Vi valde utifrån vår studie att ha ett hermeneutiskt förhållningssätt.

3.1 Hermeneutik

Då syftet med denna studie var att beskriva och analysera hur beslutsprocessen och utredningsprocessen om kontraktsvård går till som praktik, och jämföra detta med de regler i praktiken och förordningar som finns kring denna process så bedömde vi det hermeneutiska paradigmet som lämpligt. Hermeneutiken härstammar ifrån början ur en sorts bibeltolkning som kyrkomän gjorde när de tolkade delar av bibeln (Thomassen 2007). Det är därmed en gammal disciplin som funnits sedan första århundradet efter Kristus. Hermeneuein är ett grekiskt ord som hermeneutiken härstammar ifrån och det betyder tolka eller uttolka. Det är alltså en sammansatt tradition av olika teorier om att tolka och att förstå. Därefter har det vidareutvecklats till en allmän teori om förståelse och tolkning. Om man jämför hermeneutiken med de naturvetenskapernas sätt att vilja förklara så vill man inom hermeneutiken förstå det man betraktar. Man kan även konkretisera denna metod med hjälp av tre uttryck: upplevelser – uttryck – förståelse. Alltså är utgångspunkten för en förståelse människans inre upplevda erfarenhet. Dessa upplevelser är enbart möjliga att ta till sig när de uppkommer genom livsytringar. En livsytring kan man se som en objektifiering av livet självt. Det är genom att ta i åtanke livsytringarna som man kan förstå deras mening. Dock krävs det ett gemensamt livssammanhang för att kunna göra det möjligt att förstå livsytringarna med hjälp av våra egna upplevelser. Den hermeneutiska cirkeln är ett centralt sätt att arbeta som innebär att det försiggår en pendelrörelse: upplevelse (helhet) – uttryck (del) – upplevelse (ny helhet).

När vi bearbetade vår empiri och analyserade vårt material använde vi oss av detta sätt att tänka. Att vi, och vår förförståelse och kontext, självklart påverkade det material vi arbetade med och genom det kunde skapa en ny grund att stå på. Det är det som den hermeneutiska cirkeln går ut på. I vår studie såg detta i stora drag ut på följande sätt genom att vi valde att använda oss själva som verktyg för att hitta de teorier som vi skapade med hjälp av GT (Grounded Theory). Vi återkommer till en närmare beskrivning av detta under detta kapitel avsnitt *Analysmetod*.

3.2 *Förförståelse*

Vi båda har under hela studietiden varit oerhört intresserade av kriminalitet och prevention samt missbruk och båda har dessutom praktiserat och jobbat inom den sektorn. Nina praktiserade på frivården i Göteborg och arbetade sommaren 2011 på Högsbo anstalten. Malin praktiserade på Mini-Maria, en öppenvårdsmottagning riktad emot unga missbrukare, och arbetade sommaren 2011 på häktet Göteborg. Genom att ha arbetat så nära de klienter och människor som vårt ämne berör förstod vi att detta har format vårt sätt att tänka och reflektera kring ämnet. Vi har sett organisationerna runt missbruk och kriminalitet inifrån som medarbetare och praktiserande och det har gett oss en stor kunskap om problematiken och dess omfattning. Dels har vi med oss mycket kunskap kring ämnet och även personlig erfarenhet som har format oss och vårt sätt att tänka. Vi studerade båda två en fokuseringskurs om just kriminalitet och prevention på termin tre i utbildningen som gav oss en grundläggande teoretisk kunskap på området. Även om vi arbetat inom Kriminalvården båda två, så är häktet och behandlingsanstalten två väldigt olika institutioner. Vi har under vårt arbete på Kriminalvården arbetat på olika sätt gentemot klienterna, då Malin arbetar med något kortare kontakter och Nina med mer långvariga kontakter. Detta gör att vi har haft olika fokus i vårt klientarbete. Även det faktum att Nina gjort sin praktik på frivården resulterade i att hon haft dels kunskap, men även en egen bild av hur arbetet med kontraktsvård fungerar. Detta ledde fram till uppsatsidén, men självklart färgade den också riktningen vi valde att ha.

Enligt Gilje och Grimen (2007) är förförståelsen en grundförutsättning för att förstå. Man skulle aldrig kunna möta världen utifrån ett blankt papper. Varför förförståelsen är avgörande i förståelsen är för att man ska kunna ta till sig exempelvis en text med information så måste man ha en idé att utgå ifrån för att senare succesivt ta in alla saker som står i texten. Om man studerade något utan förförståelsen skulle man inte ha någon riktning utan att man letade planlöst. Därmed skulle man inte ha någon aning om *vad* man ska leta efter. Man kan i förförståelsen bland annat utvärdera tre delar: språk och begrepp, trosuppfattningar och individuella personliga erfarenheter. Såklart påverkar vilket språk och vilka begrepp man kan och har uppfostrats utifrån. Det gör att man läser texter och ser olika fenomen på olika sätt beroende på hur man tolkar *språket* och *begreppet*. En annan viktig dimension är en persons *trosuppfattning*. Det menas den syn på världen man har och vad man tror är sant i världen eller inte. Den sista delen är personens *individuella personliga erfarenheter*. Det kan handla om vilken miljö man har vistats i eller levt i. Det är hur ens personliga erfarenheter man varit med om påverkar hur man ser på en text eller bild. Vi ser alla olika på samma text utifrån våra egna erfarenheter i våra liv.

Vi beskrev ovan vad vi har för individuella personliga erfarenheter till det fält vi valde att skriva om. Hur vi valde vårt ämne beror till hundra procent, såklart, på vår förförståelse. Om Nina inte hade praktiserat på frivården hade inte vi kommit i kontakt med detta problemområde och heller inte förstått vidden av vilket problem det var. Vår trosuppfattning om problemområdet färgade oss också oerhört mycket när vi samlade in empirin och när vi analyserade materialet. Vår uppfattning var från början att det är en oerhört tungrodd procedur man måste genomgå för att få till en kontraktsvårdutredning och dessutom få den i hamn så att domstolen dömer till favör för den tilltalade. Detta färgade oss oerhört mycket och det var något vi hela tiden hade i åtanke. Dock gick det inte att bortse ifrån och heller ville vi inte det.

Vad som skilde oss åt som individer i vårt skrivande av en uppsats tillsammans var också en aspekt vi hade i åtanke. Nina var mer involverad i frivårdens processer och hur de jobbade än vad Malin var. Detta kunde vi dra nytta av då Malin stod lite vid sidan av problemområdet medan Nina stod närmare. Detta diskuterade vi många gånger då vi belyste materialet och när vi utförde intervjuerna. Detta var något som vi såg som en styrka i vår uppsats och valde att utnyttja i våra diskussioner om analysen.

3.3 Urval och tillvägagångssätt

Vi valde att intervjua dels domare och dels frivårdsinspektörer. Detta grundade vi i att vi ville studera både beslutsprocessen och utredningsprocessen för att kunna se vilka problem och vilka grunder och ramar som de respektive professionerna utgick ifrån. Allt eftersom vi intervjuade våra informanter insåg vi att behovet av att intervjua andra fält blev större. De fält vi uppmärksammade var socialtjänsten, som är en bidragande profession till att kontraktsvård kommer till stånd, åklagare och advokater, som spelar en stor roll i huruvida kontraktsvård är möjligt eller inte, och klienterna som är de som är direkt påverkade av och insatta i vart problemen uppstår. När vi insåg detta så beslutade vi oss illa kvickt att vi inte hade den tiden och utrymmet i vår uppsats att intervjua alla dessa fält men att det var något som vi definitivt skulle föreslå för fortsatt forskning.

När vi skulle välja ut informanter för studien började vi ett resonemang huruvida det var möjligt att intervjua informanter ifrån två olika städer. Vi insåg att det hade varit det bästa för att kunna påvisa olika mönster och på ett mycket mer rättvist sätt kunna bevisa våra teser men dessvärre hade vi inte det utrymmet. Detta blev också en kunskapslucka på detta fält som vi senare föreslog för fortsatt forskning. Vi valde att utgå ifrån Göteborgs frivårdskontor och ifrån Göteborgs tingsrätt när vi valde våra informanter.

Vi bestämde oss för att intervjua tre stycken domare och tre stycken frivårdsinspektörer för att vi trodde att det gav oss tillräcklig mättnad i materialet och var inte missnöjda i efterhand med antalet.

När vi skulle försöka få fram informanter till vår studie fann vi det svårt att få tag på informanter. Båda professionerna var väldigt högt arbetsbelastade och dessutom var vi i behov av att få till intervjuerna med relativt kort varsel. Detta resulterade i att vi inte kunde göra ett slumpmässigt urval av informanterna. På Tingsrätten fick vi en domare som nappade. När vi intervjuade honom frågade vi om några ytterligare namn på domare som vi skulle kunna intervjua. Där fick vi fyra namn som vi senare mailade och två av dem valde att ställa upp på intervju.

När det gällde frivårdsinspektörer så visste vi på förhand om något namn och kontaktade denne. Informanten ställde upp och namngav två ytterligare personer som skulle kunna vara lämpliga för intervju. Vi kontaktade dem och så hade vi rott i hamn totalt sex intervjuer med hälften från frivården och hälften ifrån domstolen. Att vi inte fick möjlighet att välja informanter utifrån någon form av slumpmässighet förstår vi gör att vårt material inte får den opartiskhet som vi velat ha. Dock var det inget vi kunde göra åt vid tillfället då vi dels inte hade tiden eller möjligheten att utföra det. Enligt Bryman (2008) så kallas denna form av urval för snöbollsurval. Man letar reda på en liten grupp informanter och utifrån dessa skapar man sig nya kontakter och letar reda på fler informanter. Detta är en vanlig form för att välja urval inom kvalitativa studier. Detta är en metod som används ofta då den grupp av människor man vill studera inte är officiellt givna några "titlar". Det kan handla om missbrukare eller kriminella. Dessa grupper kan man inte ställa upp på rad och göra ett slumpmässigt urval utav dessa för att sedan utföra en studie runtomkring. Vårt område skulle man kunna göra ett slumpmässigt urval utav men vi bedömde med tanke på tidsbrist och utrymme att vi inte hade den möjligheten att göra ett slumpmässigt urval.

3.4 Kvalitativ intervju

Enligt Kvale och Brinkmann (2009) är en intervju som ett samtal som har en struktur och ett syfte. Den kvalitativa intervjun utgår från informantens levda vardagsvärld utifrån dennes egna perspektiv. Vi valde att göra en kvalitativ studie då vi ville höra hur informanterna själva, utifrån deras roll som domare samt frivårdsinspektör men även utifrån dem som person, beskrev processen och besluten kring kontraktsvård. Anledningen till varför vi inte valde att göra en kvantitativ studie var då vi dels ville veta hur informanterna talade om sitt arbete kring kontraktsvård och att vi ville att de skulle problematisera kring det och även kring samverkan med andra aktörer, vilket hade blivit svårt om vi inte haft en form av samtal med dem.

Vi har haft en abduktiv strategi, en kombination av ett induktivt och deduktivt förhållningssätt (Larsson 2005). Vi har under studien dels haft en deduktiv strategi då vi haft teser och teorier som lett oss till vissa frågeställningar. Dessa låg även till grund för ett visst fokus i vår intervjuguide. Vi har även använt oss av ett induktivt förhållningssätt då vi låtit empirin i intervjuerna styra oss till att vi har kunnat se passande begrepp och teorier som vi använt oss av.

3.4.1 Intervjuguide

Vi valde i vår studie att ha *allmän intervjustrategi*, som Larsson (2005) kallar den. Vi hade ett antal frågeområden som var kopplade till vårt syfte och frågeställningar. Vi hade även ett antal öppna underfrågor kopplade till våra frågeområden. I en allmän intervjustrategi behöver inte frågorna ställas i någon specifik ordningsföljd och inte heller på exakt samma sätt till varje informant. Vissa frågor följs även upp i en mer informell konversation som själva intervjuguiden då kompletteras med.

Vi använde oss av en mer öppen intervjuform då aktörerna själva får beskriva sitt eget och även andra aktörers sätt att arbeta kring kontraktsvård (Larsson 2005). I en kvalitativ studie är det viktigt att lyssna både till det klart uttalade,

men även till det som sägs mellan raderna (Kvale & Brinkmann 2009). Vi ville att informanterna skulle beskriva sin situation utifrån sin profession, men vi bad dem även beskriva specifika situationer och händelser. Vi valde att ha vinjetter i vår intervjuguide, fyra fallbeskrivningar där vi presenterar fiktiva fall. Vi bad informanterna reflektera kring vad för mer information de skulle behöva och om det skulle finnas möjlighet för de personerna att få en kontraktsvård, utifrån det fick de tala fritt kring vinjetterna. Vi valde att ha med vinjetter då det skulle bli ett mer konkret sätt att diskutera deras arbets- och förhållningssätt utifrån deras profession. För vidare läsning se bilaga 1 och 2.

3.4.2 Genomförande av intervjuerna

Vi hade enskilda intervjuer med varje informant. Var intervju pågick mellan en till 1,5 timme. Vi hade tidigare i kontakt med informanterna talat om att intervjun skulle vara ungefär en timme lång, men på grund av en del störningsmoment under intervjutillfällena tog det lite längre tid än vi hade beräknat. Samtliga informanterna fick själva välja plats för intervjun. Fem av intervjuerna genomfördes på deras respektive arbetsplats, en valde att ha intervjun på ett café i centrala Göteborg. En aspekt som vi vill lyfta var att vi var två personer som intervjuade endast en informant, alltså att informanten var i numerärt underläge. Vi tänker dock att detta överläge till viss del kompenseras då informanten talade om sin egen profession och kunskap samt att de var bekväma med den plats vi genomförde intervjun på då de valde den.

I början av intervjun presenterade vi oss och informerade om de etiska riktlinjer vi följer i studien. Vi talade även om att vi skulle börja med att ställa ett antal frågor för att sedan avsluta med våra vinjetter. Detta för att informanterna skulle känna till upplägget av intervjun. Vi frågade om det gick bra att intervjun spelades in och efter att de samtyckt satte vi på diktafonen. Vi började intervjun med mindre reflekterande frågor, för att successivt ställa mer reflekterande frågor. Förutom de frågeområden vi utgick från ställde vi även en rad följdfrågor, liksom vi tidigare redogjort för. När informanterna talat om något som inte var helt uppenbart tolkade vi det dem sagt och återberättade för att veta att vi förstätt vad de menade. Detta var något som skedde flytande under intervjun. Vi klargjorde när vi ställt sista frågan och övergick sedan till vinjetterna. I slutet av intervjun fick de frågan om de ville tillägga något eller hade några funderingar.

3.5 Val av teoretiska perspektiv och tidigare forskning

För att hitta tidigare forskning kring vårt ämne sökte vi efter tidigare forskning, litteratur och artiklar i LIBRIS, GUNDA och GUPEA. Vi sökte även i databasen ProQuest Social Sciences, det är en samlarbas för 17 databaser internationellt som berör ämnet sociologi och socialt arbete.

Vi har främst använt oss av engelsk litteratur i både tidigare forskning samt teoridelen. Framförallt beror detta på att vi har hittat relevant engelsk litteratur kring samverkan mellan olika organisationer. Den kritik vi har mot det är främst att vi förstår att det finns en risk med att översätta och tolka texter mellan olika

språk. Vi har haft detta i åtanke och försökt översätta begrepp och innebörd av teori så korrekt som möjligt.

Det har varit svårt att hitta en bra översättning för kontraktsvård på engelska. På Kriminalvårdens hemsida har dem översatt kontraktsvård till "contract treatment", och därför valde vi att söka utefter den översättningen. Dock har vi inte funnit mycket forskning och artiklar kring kontraktsvård och vi har i kontakt med kriminalvården och Göteborgs tingsrätt förstått att det inte har forskats mycket kring detta. De få publikationer vi hittat har inte känts relevanta för vår studie då det varken berör utrednings- eller beslutsprocessen, och inte heller hur samverkan mellan de aktuella myndigheterna fungerar. Även om ämnet rör kontraktsvård är det inte påföljdsformen i sig vi studerar utan aktörer och beslut kring kontraktsvård.

Eftersom vår studie berör samverkan mellan organisationer i utrednings- och beslutsarbetet berör vår tidigare forskning som vi valt att redovisa svårigheter i samverkan mellan olika myndigheter. Det finns dock ingen tidigare forskning kring samverkan mellan domstol och frivård, men det går att dra paralleller till samverkan mellan andra organisationer som har ett gemensamt mål. Vi anser att det är relevant för vår studie då detta är ett fenomen som finns i många olika sammanhang och även internationellt.

I vår teoridel valde vi att mer överskådligt beskriva de teorier vi valt att använda oss av i studien. Det är inte en fullständig återgivning av teorierna, dels på grund av det utrymme vi har, men framförallt då vi anser att allt inte är relevant för vår studie och analys. De delar vi valt att redovisa ger en bra bild av teorin samt gör det lätt att förstå kopplingarna till teori i analysdelen.

3.6 Bearbetning och användning av materialet samt analysmetod

När vi bearbetade materialet som vi fick in efter vi utfört våra intervjuer med informanterna valde vi att transkribera alla intervjuer i varsitt dokument. Vi använde oss av diktafon vid intervjutillfällena och valde dessutom att göra fullständiga utskrift av vår empiri. Vi gjorde det så noggrant som det bara gick. Det var inte vid många tillfällen som vi inte i efterhand kunde via ljudspåret av intervjun utröna vad informanterna sade. Det kunde handla om ett enstaka ord som försvann av olika anledningar. De tillfällen där vi inte kunde komma fram till vad som sades valde vi att inte använda i vår studie. Enligt Larsson (2005) är det av stor vikt att pröva det man fått ned i skrift stämmer överens med det som informanten syftar till att beskriva. Det kan man göra genom att skriva ut partier av ljudinspelningen för att se om meningsinnehållet förblir densamma. Detta kan kallas för kodarrelabilitet. När vi skrev ut intervjuerna gjorde vi så att vi skrev ned vad vi hört och sedan lyssnade om och om igen för att få fram så nära som möjligt vad informanter försökte förmedla. Ibland stakade informanten sig eller att de använde utfyllnadsord som gjorde många meningarna obegripliga om man inte lyssnade. Då valde vi att omfrasera meningen för att en tredje part, läsaren, skulle förstå vad meningen betydde. Vi ändrade så lite som möjligt i hur de uttryckte sig grammatiskt utom då det framställde informanten i dålig dager, som dum, då talspråk ser oerhört besynnerligt ut i text. Allt detta gjorde vi för att få en så hög kodarrelabilitet som möjligt.

GT (Grounded Theory)

Vi ska nu beskriva vår analysmetod som vi utgick ifrån i vår studie. *GT (Grounded Theory)* är en analys- och bearbetningsmetod som går ut på att man inte utgår i sitt forskningsarbete ifrån en bestämd teori som formar materialinsamlingen (Starrin 1996). Utan det är att man med så få förutfattade meningar som möjligt försöker att koda sitt material. Dessutom ska de frågeställningar man har med sig som forskare vara så öppna som möjligt. Något som man vanligtvis gör i början av en forskningsstudie är problempreciseringen medan det är snarare som en slutprodukt istället enligt GT. Man ska inte låta materialet styras med hjälp av teoretiska begrepp och teser. Däremot anses det som positivt att låta materialet internt, av den framväxande teorin, vägledas.

Nu tänkte vi vidare beskriva hur man enligt GT kodar materialet. Enligt Starrin (1996) är ett begrepp, enligt GT, den underliggande meningen. Det kan dessutom vara ett mönster av händelser (koder) som är beskrivna i den intervju-transkriberingen. Begrepp kan även liknas med kategorier eller egenskaper. En kategori kan vara exempelvis ”strävan efter vård”, som vi har med i analysen. För att koda olika händelser som finns i empirin försöker man skapa ett mönster av många olika händelser som på något sätt talar tillsammans för att sedan bilda en kategori. När man börjar koda sitt material har man en öppen kodning, som innebär att man försöker ge en företeelse eller händelse ett passande namn. Därefter skapas, genom koderna, olika kategorier. Strävan är att nå en huvudkategori. Med detta sagt betyder alltså inte kodning att man har koder på förhand som man utgår ifrån för att se om de finns eller inte. Efter den öppna kodningen övergår man till en mera selektiv kodning. Det innebär att man kodar efter en specifik kategori eller huvudkategori. Man sällar alltså bort det som inte har med kategorin att göra.

Man kan se det som att kodningen leder bort ifrån empirinivå och för koderna vidare till en kategori som gör att man ser en komprimerad abstrakt bild av empirin (Starrin, Larsson, Dahlgren & Styrborn 1991). Därefter kan man lägga på så kallade teoretiska koder genom den selektiva kodningen för att sammanfoga en teori.

Hur gjorde vi?

När vi väl hade skrivit ut intervjuerna i skrift valde vi att koda vårt material utifrån GT då det lät som en bra analysmetod utifrån vår empiri. Vi använde oss av ett kodningsprogram som heter *Open code*. Detta program såg vi som det bästa alternativet för att kunna hitta i empiri och senare analysera. I programmet började vi med att koda materialet. Först gjorde vi en öppen kodning av allt material. Detta för att vi skulle få en bild av hur empirin såg ut. Därefter försökte vi skapa olika kategorier för att kunna skapa en teori utifrån empirin. Vi fick fram några kategorier som vi kunde koppla ihop för att skapa en teori kring. Därefter började vi leta bland koderna och direkt i empirin efter citat som talade om och beskrev de kategorier vi ville ha med i analysen för att i analyskapitlet kunna belysa vår teori på bästa sätt. När vi väl hade skapat ett skelett i analyskapitlet så fick vi väva samman alla citat med hjälp av en flödande text där vi beskrev vad citaten syftade till och varför vi ville lyfta just det citatet. Därefter var det dags att koppla ihop våra teorier med allmänna teorier och begrepp som vi valde ut för att kunna beskriva våra teorier på bästa sätt. Detta gjorde vi för att kunna analysera och

begrunna vår empiri. Sist i analyskapitlet plockade vi ihop allting till en enda stor summering för att se till vad vi hade kommit fram till.

I efterhand ansåg vi att vår metod var ett ypperligt sätt att hantera vår empiri. Vi tyckte att vi fick fram det i materialet som vi fann mest relevant för vår uppsats och studie.

3.7 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Enligt Kvale och Brinkmann (2009) är det många författare inom samhällsvetenskapen som har valt att förkasta begreppen validitet, reliabilitet och generaliserbarhet då de anser att det enbart går att tillämpa enligt den positivistiska synen inom exempelvis naturvetenskaperna. Vissa forskare har valt att utgå ifrån mer vardagliga termer för att kunna problematisera och diskutera deras material. Då har de använt bland annat tillförlitlighet och trovärdighet. Det kan man göra men Kvale och Brinkmann (2009) har valt att beskriva de redan befintliga begreppen inte bara som metodologisk betydelse utan även en moralisk. Med *reliabilitet* menar de handlar om forskningsresultatets beskaffenhet och tillförlitlighet. Man brukar se till om ett resultat skulle kunna reproduceras av en ytterligare studie. Även handlar det om informanterna skulle ändra sina svar som redan är sagda till något annat i efterhand eller om man faktiskt lyckats fånga essensen i resultatet. Denna typ av reliabilitet kan finnas i flera olika stadier av studien. Dels i intervjun men också när man bearbetar och analyserar materialet. Att man gör det till något som det inte är. När det gäller *validitet* så handlar det om giltighet och om man har hållit sig till sanningen och riktigheten i studien. Inom samhällsvetenskaperna handlar det även om man har använt en metod som undersöker vad den påstås studera. En vanlig fråga är att man undrar om man mäter det man tror att man mäter? Därmed blir kvalitativ forskning ogiltig eftersom den inte resulterar i siffror. Kvale och Brinkmann (2009) pratar om sju *valideringsstadier*: 1. Tematisering, 2. Planering, 3. Intervju, 4. Utskrift, 5. Analys, 6. Validering och 7. Rapportering. Alltså handlar det om att validera och kontrollera kvaliteten genom hela forskningsprocessens alla stadier som forskaren genomgår. Dessutom ska man hela tiden försöka falsifiera en tolkning man har för att få den mer och mer valid. Att *generalisera* inom kvalitativ forskning har varit oerhört svårt att bestämma om man kan eller ej. Ofta kritiserar man generalisering på grund av för få intervjupersoner i studien. Att kunna generalisera inom samhällsvetenskapen vilar på att vetenskaplig kunskap ska vara applicerbar för alla platser och tider. Detta är dock ett positivistiskt synsätt medan konstruktivismen och diskursiva paradigm ser det som att kunskapen är socialt och kontextbundna. Därmed kan man inte generalisera kunskapen i den meningen. Man kan istället se det som huruvida man kan använda denna kunskap och överföra den till andra relevanta situationer.

Dessa tre begrepp var närvarande under hela vår forskningsprocess. Utifrån *validitet* och Kvale och Brinkmanns (2009) sju valideringsstadier var det vår utgångspunkt genom hela vår studie. Vi valde hela tiden att kritisera vad vi kommit fram till. Vi försökte hela tiden falsifiera vilket metodval vi gjorde för att komma fram till det bästa alternativet för vad vi ville forska om. Dessutom strävade vi hela tiden efter att vara så transparanta som möjligt i skrift i uppsatsen. Detta gjorde vi delvis för läsaren skulle förstå hur vi gick tillväga men också för att vi skulle kunna validera oss själva längs vägen.

När det gällde *reliabiliteten* i vår studie så är det inte möjligt att reproducera den vid andra tidpunkter och av andra forskare då informanterna redan skulle ha reflekterat över studiens syfte och problemformulering och med stor sannolikhet kommer ge olika svar till olika forskare och vid olika tidpunkter (Kvale & Brinkmann 2009). Däremot var vi två personer som kodade och kategoriserade vårt material och genom det motverkade vi en godtycklig subjektivitet. Enligt Lincoln och Guba (1985) använde vi oss av ”peer debriefing” då vi kontinuerligt diskuterade och problematiserade vår empiri och vår tolkning av den. Detta gjorde att vi fick en högre reliabilitet då en subjektiv tolkning av en av författarna inte blev aktuell.

Huruvida man kunde *generalisera* vår studie ansåg vi definitivt att man kunde göra utifrån den beskrivning som Kvale och Brinkmann (2009) gjorde som finns här ovan. Den kunskap som vår studie kom fram till var definitivt något man kan få användning av i andra relevanta sammanhang. Vi forskade om något som inte någon tidigare hade gjort. Att någon annan forskar på området hade definitivt stärkt generaliserbarheten på studien.

3.8 Etiska reflektioner

Kvale och Brinkmann (2009) skriver att etiska problem förekommer under hela intervjustadiet och det är viktigt att dessa möjliga problem tas i beaktning redan innan studiens början och även under studiens gång. Våra tankar kring studien och syftet med den har under hela processen genomgått av etiska överväganden och funderingar.

Vi ansåg att det var ett viktigt problemområde då det handlar om rättssäkerhet dels ur ett samhälleligt perspektiv, men också ur den enskilda individens perspektiv. Då vi heller inte hittade någon tidigare forskning ansåg vi att det var ett angeläget ämne att skriva om. Vi ansåg att det fanns ett allmänintresse i att uppmärksamma hur besluten görs kring kontraktsvård. Det gynnar inte enbart klienter utan även de aktörer som är involverade i kontraktsvård, och i slutändan samhället i stort.

Vi förhöll oss till de etiska riktlinjer för forskare som Kvale och Brinkmann (2009) beskriver;

Informerat samtycke: Vi informerade samtliga informanter om syftet med studien, samt varför de var tillfrågade att delta i studien. Informanterna fick veta att deltagandet var frivilligt och att de när som helst under studien har rätt att dra sig ur.

Konfidentialitet: Vi talade om för samtliga informanterna att deras namn inte kommer uppges i uppsatsen, inte heller någon annan information där det är uppenbart vem informanten är. Det är viktigt att informanterna kan känna sig trygga i att kunna vara anonyma i studien.

Konsekvenser: Under intervjutillfällena kan känslor komma upp till ytan som efteråt kan behöva bearbetas och det är viktigt att ha detta i åtanke och kunna ge stöd i någon form om detta uppstår. Då vi enbart intervjuat professionella informanter var det andra förutsättningar då ämnet inte rör informanterna personligen, utan på ett professionellt plan. Dock hade vi i åtanke att då vi studerar deras arbetssätt föreställde vi oss att det skulle kunna påverka dem personligen, så efter varje intervju erbjöd vi dem att kontakta oss om tankar dök upp i efterhand.

3.9 Svagheter och svårigheter

Då det inte verkar finnas någon uppenbar tidigare forskning på vårt problemområde valde vi att använda forskning från andra fält. Exempelvis tog vi upp forskning inom samverkan (Andersson & Hamblad 2011; Johansson 2006), hur Sveriges synsätt i förhållande till andra länder skiljer sig då den är mer vårdande och rehabiliterande (Lundström 1988) och hur en emotionell inställning inom socialt arbete påverkar arbetssättet (Graham 2002). Detta ser vi som en svaghet i studien då vi inte kunnat jämföra med forskning direkt kopplat till ämnet. Det har även varit svårare att hitta relevant forskning.

I början av studien hade vi en tanke om att även göra en diskursanalys av domar där en kontraktsvård varit föreslagen som ett komplement till de kvalitativa intervjuerna med de professionella. Anledningen till att vi enbart valde att göra intervjuer berodde på att det var svårt att hitta dessa domar då domstolen i sitt system inte kunde se huruvida en kontraktsvårdsutredning var föreslagen eller ej. Detta i kombination med tidspress resulterade i att vi valde bort diskursanalysdelen. Vi ser dock detta som en brist i studien då vi tror det hade givit mer substans i vår analys och resultat.

En av de första svårigheter vi stötte på under vår studie var att komma i kontakt med informanter. Dessutom var det en svårighet att vi valde att intervjua personer från professioner som är högt arbetsbelastade. Vi visst redan innan att det skulle bli svårt att få personer som ville ta sig tiden att delta. Då vi hade en begränsad tid att genomföra studien bidrog det till att vi endast valde att intervjua tre personer från vardera profession, och inte heller intervjua socialtjänsten. Detta ser vi som en svaghet i vår studie.

Då vi valde att ha relativt öppna frågor och att intervjun var mer en dialogform gjorde detta att vi fick mer eller mindre utförliga svar och resonemang kring de frågor vi ställde. Då vi hade denna form ledde det till att vi valde bort vissa frågor i de enskilda intervjuerna då de förlorade sin relevans i samtalet. Detta resulterade i att vissa frågor fick mer fokus än andra och att de frågor som vi valde att inte ställa kunde ha givit relevant information som kan ha gått förlorad.

Att vi använde oss av programmet Open Code medförde vissa praktiska svårigheter. Programmet hängde upp sig vilket gjorde att vi fick leta efter material manuellt. Detta kan såklart ha lett till att vi missat viss empiri.

De citat vi redovisar i studien är valda utifrån oss som tolkare av intervjuerna. Det finns alltid svårigheter och svagheter när material tolkas och tas ur sitt sammanhang. Vår ambition var hela tiden att försöka spegla vad informanten verkligen menat med vad de sagt och att det är något vi funnit svårt att göra. Det faktum att vi försökt hitta citat som passat in i vår analys har såklart också en roll att spela.

4 Teoretiska perspektiv och begrepp

Nu ska vi beskriva de teorier vi valde att utgå ifrån när vi analyserade empirin. De hjälpte oss att förstå sammanhanget bakom vad som vi såg. Vi kommer först beskriva *institutionella logiker* som på många sätt hänger ihop med *kontradiktioner* som vi senare går över till. Detta gör vi för att få en förståelse i hur en organisation kan fungera. Därefter berättar vi om en teori som heter *Anomier*. Det är ett ytterligare sätt att förstå organisationers struktur och deras olika problematiker som kan uppstå.

4.1 Hur institutioner fungerar

4.1.1 Institutionella logiker

Begreppet *institution* behöver man vidare beskriva i denna teori då det inte syftar till en institution så som till exempel institutionen för socialt arbete där det är en organisationstyp. En institution i detta sammanhang syftar till beteenden (Brinton & Nee 1998; Powell & DiMaggio 1991). Det är en praxis som har två sidor: regler och praktik. Det är enbart de regler och praktiker som används som är institutionen. Det finns såklart föråldrade regler och gamla praktiker men de tillhör inte vad som menas med institution.

Delvis kan man säga att en institution skapar organisatoriska beteenden men att det i grund och botten främst beror på de högre institutionella logikerna (Engström 2007; Thornton & Ocasio 2008). Dessa logiker kan man förstå som något som tillför legitimitetsprinciper i en institution. De institutionella logikerna är de ramar som man har antagit och tror på för att nå institutionens mål. Det är alltså något som ger en social mening. Man kan se det som det som bestämmer värderingar, normer och vad man väljer att tro på för att veta hur man som medarbetare i en institution ska nå målen. Logiker kan i det närmaste jämföras med sociala strukturer i institutioner som påverkar organisationen. Dock är inte alla sociala strukturer en institutionell logik utan enbart det att de *vägleder* den enskilde och ger denne mening till de sociala regler som finns. Institutionella logiker kan också vara givande mekanismer då en uppmärksam medarbetare försöker skapa nya logiker och utmanar de äldre logikerna för att nå fram till en troligtvis ny logik. Man kan se det som att institutionerna är spelregler medan institutionella logiker är underliggande principer.

INSTITUTIONELLA LOGIKER		
Social logik	Normers och outtalade regler <i>underliggande principer</i> .	Ger normer och outtalade regler meningsfullhet.
Politisk logik	Förståelsen för en organisations historiska utveckling.	Ger grund för tolkning av <i>hur</i> nya händelser sker.
Fantasmatisk logik	Dröm- och skräckscenarior.	Ger grund för tolkning av <i>varför</i> händelser sker.

Det går att dela in de institutionella logikerna i tre typer: sociala, politiska och fantasmatiska (eller skräckscenarion) (Glynos 2008a; 2008b). Den *sociala* logiken är de underliggande principerna bestående av normer och uttalade samt outtalade regler som finns i en organisation. Medan de *politiska* logikerna är den förförståelse man har för organisationens historiska utveckling fram tills idag. De kan få oss att förstå *hur* sociala event händer och hur de förändras. De *fantasmatiska* logikerna är de dröm- respektive och skräckscenarion som en institution utgår ifrån. När det politiska förstår hur ett event sker kan de fantasmatiska förstå *varför* det sker. De politiska logikerna ser till själva händelsen medan fantasmatiska logiker ser till de krafter som ligger bakom händelserna. Det kritiska momentet i denna logik är hindret som gör att drömscenariot inte realiserar. Det som hindrar att lyckas med målen målas upp som förebyggande. Ett exempel på en fantasmatisk logik är när samhället, politiker och därigenom gemene man, kräver fängelsestraff som en bestraffning på att den intagne har gjort en handling som enligt lag har bestämts som olaglig. Man har en uppfattning och är rädd för att annan behandling eller bestraffning av den intagne, såsom kontraktsvård eller annan skyddstillsyn, inte skulle vara straff nog för att få människor att vara laglydiga medborgare. Därigenom kan inte behandling bli ett alternativ då enbart fängelsestraff är gott nog. Som senast den 16 november 2011 kan man på Aftonbladets webbsida finna ett lysande exempel på att vårt samhälle kräver fängelse för att bestraffa (TT 2011). Här kan man läsa om en jägare som råkade skjuta sin jaktkamrat och fick *enbart* villkorlig dom istället för fängelse. Reportern noterar direkt att detta brott skulle få fängelse i normala fall men att detta var ett undantag. Det visar att vi har en fantasmatisk logik i form av ett skräckscenarion då vi genom att vi inte bestraffar ordentligt så kommer vi få ett helt laglöst samhälle, med kaos och anarki, där det istället utvecklas medborgargården som tar lagen i egna händer.

Denna teori kan vi därför koppla till vår andra frågeställning som handlar om olika högre verksamhetsmål. Därför finner vi denna teori högst lämplig för vår analys och för att kunna besvara vårt syfte.

4.1.2 Kontradiktioner

En kontradiktion är när något strider mot något annat, det vill säga att det ena inte kan vara sant om det andra inte är det. En synonym till kontradiktion är motsägelse. Seo och Creed (2002) beskriver hur man kan förstå institutionell förändring som en slutsats av den dynamiska interaktionen mellan två organisatoriska biprodukter; institutionella kontradiktioner och praxis. De menar att det är dessa två som är de drivande krafterna i förändringsprocessen av en organisation. Det finns fyra källor av kontradiktioner som kan uppstå; (1) Effektivitetskontradiktionen, (2) Anpassning som hindrar anpassning, (3) Regler utvecklas inom respektive organisation som över tid skiljer sig trots att organisationerna ska samarbeta, och (4) Isomorfism, som blir till nackdel för klienten. Dessa kontradiktioner tillsammans, dels inom en organisation men också mellan, planterar frön till en förändring. Det är inte en nödvändighet att samtliga kontradiktioner uppstår samtidigt eller omedelbart inom en organisation. Seo & Creed (2002) menar snarare att vissa sociala relationer och åtgärder blir institutionaliserade under en längre tid och det är då troligt att det bildas en eller en kombination av de olika kontradiktionerna. Dessa motsättningar är de impulser

som driver, möjliggör och även hindrar ytterligare institutionella förändringar. Vi kommer nu beskriva de olika kontradiktionerna lite närmre;

4.1.2.1 Effektivitetskontradiktionen

En organisations framgång är beroende av samverkan med andra organisationer, inte enbart grundat i teknik och effektivitet (Seo & Creed, 2002). Dock kan överenskommelser och samverkan mellan organisationer komma i konflikt med de effektivitetskraven som finns inom verksamheten. Organisationen följer regler för att bli erkänd, få legitimitet och bli tagen på allvar, vilket teoretiker menar kan få den konsekvensen att själva verksamheten blir ineffektiv i det långa loppet. Om man tänker detta i samarbete mellan olika organisationer så kan exempelvis kvalitetscertifieringar (såsom ISO9000) vara något som möjliggör samarbete mellan organisationer, men det är ett så omfattande extraarbete av dokumentation att de blir mindre effektiva i vad de egentligen ska arbeta med.

4.1.2.2 Anpassning som hindrar anpassning

Institutionalisering är en anpassningsprocess, men de anpassningar som verksamheter gör kan dock hindra anpassning över längre tid (Seo & Creed 2002). När en anpassning skett så underhålls inte strukturen och verksamheten med några ytterligare åtgärder, och blir isolerad eller att organisationen inte svarar på förändringar i den externa omgivningen. Det vill säga att anpassning till regler och strukturer som finns, hindrar anpassning till nya omständigheter, regler och omgivningen. Organisationen är fast i sin egen struktur, vilket hindrar anpassning till gemensam struktur som måste växa fram i samverkan med andra organisationer.

4.1.2.3 Egna regler som utvecklas inom respektive organisation som över tid skiljer sig åt trots att organisationerna ska samarbeta

Seo och Creed (2002) byter sitt fokus från att enbart se till organisationerna utan istället se på förbindelsen mellan institutioner och ett större samhälleligt sammanhang. De menar att detta sammanhang består av flera genomträngande nivåer och sektorer, vilket kan skapa konflikter. Det sker förändringar på flera olika nivåer inom en organisation, och även i de olika organisationerna, som skall samverka, vilket resulterar i mer eller mindre självständiga lokala produktioner av flera olika och oförenliga institutionella arrangemang. Det vill säga att överensstämmelser med vissa institutionella arrangemang inom en viss nivå eller sektor, kan i sin tur orsaka konflikter eller bristande överensstämmelse med de institutionella arrangemang av olika nivåer och sektorer. Ett exempel på detta är när fältet utvecklar en praxis som inte överensstämmer och utvecklas i samverkan med den högre organisationen, dvs. chefer och ledning.

4.1.2.4 Isomorfism till nackdel för klienter (anpassning till regler eller praktik)

Isomorfism är två strukturer som på en nivå är likadana (Seo & Creed 2002). Det finns dock vissa specifika egenskaper som skiljer dem åt, men i en större kontext ser dem identiska ut. De beskriver hur isomorfism kommer i konflikt med skilda

intressen institutioner emellan. Dem menar att olika aktörer har skilda intressen och de har med största sannolikhet en asymmetrisk makt. I samverkan mellan olika organisationer kommer det troligtvis leda till att de idéer och mål som finns också främst gynnar den aktör med mest inflytande och makt. För att samverkan ska fungera måste då en av verksamheterna anpassa sig till de regler med starkast inflytande och detta leder till en praxis som kanske skiljer sig från organisationens grundidé. Det finns ett gemensamt mål, men hur de olika verksamheterna ska ta sig till det målet ser olika ut och då kan någon av organisationerna få rucka på sina rutiner för att det slutgiltiga målet ska nås. Detta kan i sin tur leda till att det mål eller den klient man har blir lidande.

Denna teori kan vi tillämpa på vår första frågeställning om aktörernas respektive ansvarsområden och hur eventuella skillnader i respektive ramar, resurser och rutiner påverkar beslutsprocessen.

4.2 Anomier

Robert Merton (1938) beskrev en annan syn på hur en social struktur i samhället inom exempelvis en organisation fungerar dåligt eller inte som den ska, vilket kan användas vid analys av institutioner och organisationer. Enligt hans teori om anomier beror det enbart på hur man hanterar impulser och den sociala processen för anspändhet eller spänning. Enligt hans teori föreslås det även att vissa faser i de sociala koderna kan ge ett normalt gensvar. Han delar in två element kring sociala och kulturella strukturer som är viktiga att ta i åtanke. Dessa är dessutom många gånger svåra att renodlat separera. Det ena elementet är de *mål* som en social struktur har och handlar därför om *vad* man ska åstadkomma. Det handlar om kulturellt framtagna mål, meningar och intressen. Målen är mer eller mindre anpassade och sammanflätade med organisationen. Det andra elementet handlar om *hur* man ska nå målen och vilka regler som styr. Det handlar om *medlen* för att nå målet. Det kan man också kalla för de institutionella normerna.

Att säga att de institutionella normerna och de kulturella målen alltid arbetar tillsammans sammanvävda är definitivt en underskattning (Merton 1938). Det är ofta så att de hamnar ifrån varandra och blir osynkroniserade och på grund av olika typer av stress kan det leda till att de inte går hand i hand med varandra. Det finns enligt Merton (1938) två poler av olika sätt som detta kan ta sig i uttryck. Det kan exempelvis vara så att man har flera mål inom samma organisation som inte är unisona. Så småningom börjar ett av målen att väga tyngre än de andra. Det kan leda till att man främst tar de tekniska aspekterna i åtanke framför de institutionella för att uppnå målet. *Målen helgar medlen*. Det kan också leda till en sorts *ritualism* då man har glömt bort syftet och målet till varför man gör det man gör och då man ritualiskt fokuserar på de institutionella regler som finns till ett nära inpå tvång. Stabiliteten i denna struktur är säker så länge som ingen motsätter sig detta och vill få till förändring. Man blir väldigt trångsynt. I denna anomi har man accepterat medlen för hur man ska nå målet men motsatt sig målet självt. Det finns också anomier som är någonstans däremellan. De är dock mycket mer stabila än dessa två extremer.

Han beskriver vidare hur det finns fem olika typer av anomier (Merton 1938). Dels är det den ritualiska som jag ovan beskrivit där medlen går före målen. Utöver den finns det även konformitet, innovation, reträtt och rebellen. *Konformitet* handlar om att man har accepterat de mål man har och även

accepterat de medel man använder. Man väljer att anpassa sig. *Innovationen* menar att man står bakom målen men att man inte vill använda de medel som finns. *Reträttsanomin* handlar om att man inte vill stå bakom och använda varken medlen eller målen. Slutligen har vi *rebellen* som inte bara motsätter sig målen och medlen utan därutöver ratar dem och byter ut dem för nya mål och medel. Reträtten är den mest ovanliga anomin. Detta beror på att de flesta människor inte skulle klara att vara i en sådan miljö. Möjligtvis kan det vara de som inte är med i strukturen såsom exempelvis kroniskt autistiska eller psykotiska människor. De är en del av samhället fysiskt men inte psykiskt. Den vanligaste typen är konformitet dock är den väldigt diffus. Den är vanlig för att om den inte varit det hade en stabilitet inte infunnit sig i strukturen. De tre sista innovation, ritualism och rebellen finns såklart också. De finns där det finns en struktur som inte når sina mål med hjälp av effektiva medel. Det som avgör vilken av de tre alternativa typerna som framträder beror främst på den specifika kontexten av strukturen och vilka som befinner sig där. Dessutom beror det på vilken kultur strukturen finns i. Dessa tre är de som strävar efter förändring, antingen positiv eller negativ.

Denna teori finner vi lämplig för att kunna besvara samtliga frågeställningar och syftet då den kan appliceras på strukturen i en organisation och även förstå samverkan på en högre nivå.

5 *Analys och resultat*

Detta kapitel är ämnat för att presentera dels de resultat vi fått fram ur vår empiri och dels analysera empirin med hjälp av våra valda teorier. Vi börjar med att i del 5.1 beskriva de *ramar och krav* som ställs på de olika professionernas praktiker. Därefter belyser vi *olika perspektiv* som finns runt kontraktsvård i del 5.2. Sedan analyserar vi två olika logiker som finns runt omkring ämnet *kontraktsvård: fängelse kontra vård*. Sist pratar vi om *tillämpningen med omvänd prioritet*. Vi har också förkortat informanterna vid citaten till F för Frivårdsinspektör och D för Domare. Dessutom har vi där en numrering för varje enskild informant.

5.1 *Ramar och krav i praktiken*

I denna del av kapitlet beskriver vi de ramar och krav som finns på både frivårdsinspektörer och domare runt kontraktsvård i deras praktiska verksamhet. Man ska läsa ordningsföljden för de olika ramarna och kraven som tidsenliga allteftersom en kontraktsvårdsutredning går till och i slutändan kommer till en dom i domstolen. Vi börjar med motivationen och avslutar med straffvärdet.

Motivation

F1: ”Det som är att vi ska bedöma motivationen, hitta en vårdgivare som vi tror passar den här människan, vi ska titta på om förutsättningarna finns att han eller hon kan genomföra det.”

F2: ”Att man känner att man verkligen kan ta tempen på motivationen och jobba med den biten... Det handlar om samma sak där att det gäller att se vart klienten befinner sig motivationsmässigt. Det är ju det viktigaste och vilket behov klienten har. Det handlar också om möjligheter att ta till sig behandling.”

Ett oerhört viktigt krav är att den tilltalade har en motivation som krävs för kontraktsvården och dessutom att det finns förutsättningar i den enskildes kontext som gör en kontraktsvård möjlig. Det är något som frivården ska utreda och framföra till domstolen. Finns det ingen motivation så påbörjas inte ens en utredning. Domstolen utgår ifrån frivårdens utredning och ser det som självklart att motivationen finns där när kontraktsvård föreslås. Informanten beskriver dessutom det svåra med motivationen. Det gäller att avgöra hur motiverad klienten är och hur mycket det går att utveckla motivationen under utredningsprocessen.

Det finns även skrivet i lagen att individen ska förklara sig villig att genomgå behandling som denne anser är lämplig (BrB 30 kap. 9 §).

Missbruksproblematik

D1: ”Men om de accepterat ett missbruk och den vill de bli av med även om motivationen inte är starkare än så är det nog tillräckligt för att man ska tycka att vård är ett tillräckligt bra alternativ.”

Det måste finnas en missbruksproblematik för att man överhuvudtaget ska kunna föreslå en kontraktsvård. Det domaren beskriver är att motivationen behöver finnas i viss grad, beroende på straffvärde och typ av brott. I vissa fall kan en klient få kontraktsvård även om det kan finnas en otydlighet i hur hög motivationen är.

F3: ”Vi kan inte skicka henne på en behandling för ett shopping- och spelmissbruk, vi skulle ju teoretiskt kunna det.. Men det finns öppenvårdsbehandlingar för spelmissbrukare som absolut kan ingå i en kontraktsvård. Alltså man kan jobba med det på behandlingshem, men det finns ju ingen skraddarsydd behandling. Man kan ju inte skriva det, däremot så smyger man ju in det i annan behandling.. Det handlar ju ofta om ångestdämpning tänker jag, det här med shopping, spelmissbruk också... Att man gör det för att dämpa ångest, så det finns säkert en psykisk problematik här också. Men det är svårt om hon inte har någon narkotikaanvändning alls, om det bara är ett shopping- och spelmissbruk.”

Även om det teoretiskt sett går att få kontraktsvård för andra former av missbruk än narkotika eller alkohol är det i praktiken svårt då det inte finns många behandlingsalternativ på marknaden. Då måste man ”göra om” missbruket i formalian till en missbruksform som finns att behandla. Informanten talar om att det ofta handlar om en annan problematik, bakom shopping- eller spelmissbruket, i form av ångest eller annan psykisk problematik. Det frivårdsinspektören vill visa i denna sekvens är att i och med att det inte finns någon alternativ vård för denna problematik så får frivården försöka hitta de alternativ som ligger närmast snarare än att fokusera på behovet.

Vi kan se detta som en innovativ anomi (Merton 1938) då frivården ser målet och fokuserar på det men väljer att skapa nya medel för att nå målet. Med detta finns då en risk att medlen ser olika ut beroende på vem som utreder och beslutar i frågan. Så fort det finns utrymme att ändra medlen för att nå målet, så innebär det också att medlen kommer att variera.

Koppling mellan brottet och missbruket

D2: ”Men som sagt att det krävs en koppling mellan missbruket och den aktuella brottsligheten, typfallen är rattfylleri, det kan ju givetvis vara narkotikabrott också.”

D1: ”Att en skattebrottsling, som gör ekonomisk brottslighet är kanske inte en person som i första hand, som man tänker på som ska ha vård. Men en som skulle då teoretiskt kunna få vård. Eller det kan handla om spelmissbruk i botten som har gjort att man har begått det här brottet. Så att det är ju inte uteslutet på något sätt.”

Det måste finnas en koppling mellan brottet och missbruket. Det behöver nödvändigtvis inte vara så att brottet är missbruksrelaterat utan att brottet begåtts på grund av missbruket. Denna koppling behöver inte vara uppenbar men att det framgår i utredningen att det ligger till grund för brottsligheten. Enligt domaren behöver inte kontraktsvård vara uteslutet, även om brottet vid första anblick inte verkar vara missbruksrelaterat. Här gäller det för frivården att hitta kopplingen mellan de två och lyfta det till domstolen i kontraktsvårdsutredningen.

För att koppla detta till lagen så står det att en koppling mellan missbruk och brott ska föreligga (BrB 30 kap. 9§ 1:a, 2:a och 3:e punkten). Dock ser vi att det finns stort utrymme för tolkning i lagtexten kring *hur* missbruket ska vara kopplat till brottet och *hur* missbruket ser ut.

Den tilltalade har haft en tidigare kontraktsvård

D3: ”Det kan även vara på det sättet att det finns en person som är väldigt hårt straffad, det kan finnas personer som har misslyckats med kontraktsvård, båda de två omständigheterna tyder på att han eller hon inte ska få kontraktsvård igen.”

F2: ”Det måste hela tiden finnas med att man gör en att man har en öppenhet för att man måste se individens behov och situation. Om saker och ting har förändrats väldigt mycket. Det kan vara att det är många omständigheter runtomkring personen som har förändrats. Dennes livsvillkor och vad den har gjort. Man kan ha gjort massa med saker som har påbörjat en förändring som visar att det är ett annat läge än innan. De måste man ändå kunna pröva det även om det har varit en misslyckad kontraktsvård innan. Det ska mycket till om man för några månader sedan misslyckas med en kontraktsvård och så går man upp med det igen så det beror ju också på vad det är som har hänt under kontraktsvården. Vad är det som har gjort att den inte funkade? Har man bara skitit i den eller har man inte kunnat vara drogfri?”

Om man har tidigare haft en kontraktsvård så skapar detta ett ytterligare hinder för den tilltalade. Det är så att det bör ha gått ett visst antal år sedan den tidigare kontraktsvården var aktuell och dessutom behöver den nya kontraktsvården innehålla någonting nytt i behandlingsplanen. Det ska även finnas en bra förklaring till varför det misslyckades förra gången och vad den nya kontraktsvården kan ge istället. Vi kan dock se i dessa två citat att det finns olika resonemang kring hurvida en person ska ha möjlighet till kontraktsvård om den tidigare haft en. Domaren är mer restriktiv i sitt uttalande, då han inte tar hänsyn till andra faktorer som bör vägas in. Frivårdsinspektören å andra sidan problematiserar mer den tidigare kontraktsvården och försöker hitta förklaringar till vad som gått snett för att se om det går att hitta andra möjligheter.

Vistelsebegreppet

F1: ”Sen kan det vara så att många som befinner sig i missbruk kanske inte har någon fast adress. För den kategorin så är det ännu krångligare för dem måste vi först se till så att de blir lottade på ett socialt distrikt. För de här människorna bollas mellan socialkontor. Har han bott i Frölunda men bor i Angered så blir det slagsmål. Då måste vi först få dem lottade på ett socialkontor och då måste vi ta kontakt med en enhet som heter PUT. Nej, det är en enhet i alla fall som jobbar inom socialtjänsten som tar beslut att det kontoret ska få klienten. I de ärendena så tar det väldigt lång tid. Sen när det väl har kommit till socialtjänsten så måste det ut till en handläggare. Så de ärenden som vi inte känner sedan tidigare de är lite tidsmässigt svåra...”

När en klient som inte har en folkbokförd boendeadress ska utredas för kontraktsvård så krävs det att det lottas ut vilket socialkontor som ska stå som ansvarig för ansvarsförbindelsen i kontraktsvården. Detta skapar problem då det tar lång tid innan man kan ta beslut. Dessutom är inte klienten aktualiserad hos socialtjänsten vilket också tar ytterligare tid att utreda eftersom klienten är okänd för socialsekreteraren. Frivårdsinspektören beskriver här ett stort problem, som också gör kontraktsvården tungrodd, där många beslut ska tas långsamt med kontraktsvården och att många olika delar ska falla på plats.

Ingripande kontra inte ingripande vård – gränsen är hårfin

D1: ” Den kan naturligtvis ersättas med en skyddstillsyn med kontraktsvård och då behöver ju den vården inte vara särskilt ingripande med hänsyn till att alternativet är en månads fängelse. Vården måste ju bli mer och mer ingripande ju längre alternativet är. Det kan vara tillräckligt för att man ska anse det är en vård som duger. Det man normalt tänker på när det är kontraktsvård är att det är någon form av institutionsbehandling som är mer eller mindre låst. Det är mer eller mindre utan rätt till permissioner.”

Här berättare en av domarna om hur vården måste vara mer institutionell och ingripande desto högre straffvärde brottet skulle ha fått om det skulle blivit en fängelsestraff. Detta skapar dock ett problem för frivården då de har i uppdrag att se till klientens vårdbehov i första hand och utifrån det bedöma hur pass ingripande behandling som är lämplig. Frivårdsinspektören beskriver härnedan hur de har anpassat sitt arbetssätt utifrån de förutsättningar som finns i förhållande till domstolen;

F3: "...det har nog blivit en praxis. För att vi ska göra en individuell bedömning. Vad behöver den enskilda klienten för att inte återfalla i brott? Vi ska egentligen bara titta på behandlingsbehovet. Domstolens fokus är att de tänker: okej två års fängelse, då blir man villkorligt frigiven efter ett år och fyra månader. Då vill de ha en motsvarande behandlingstid. Det är deras utgångspunkt. Så att vi fick ju väldigt mycket kontraktsvård som det blev avslag på där det stod att det inte var tillräckligt ingripande. Även om vi visste att det var tillräckligt ingripande för klientens missbruk så ansåg domstolen att det inte var tillräckligt ingripande med tanke på det straffet för det brott man begått. Så vill vi ha igenom kontraktsvårdarna måste vi ta ganska mycket hänsyn till straffvärdet."

Eftersom de ramar som finns runt kontraktsvård inte är överensstämmande till att de enbart ska fokusera på behovet för klienten så har de skapat en praxis för att möta de två kraven och ändå få ett bra resultat.

F3: "Det är också ett dilemma som vi har... Det kan ju vara en klient med högt straffvärde, men som inte har ett sådant Behov av ingripande behandling. Så man tycker att det här skulle man egentligen kunna behandla i öppenvård."

D1: "Alltså straffvärdet ligger i den vågskålen som ska tala för fängelse och vårdens innehåll i den. Ju bättre de kan matcha den desto lättare är det att det som de föreslår går igenom. Är det väldigt missmatch här så betyder det att den vågskålen väger betydligt tyngre."

Här beskriver domaren om att de vill att frivården ska se till straffvärdet för att mäta upp med tillräckligt ingripande vård. Detta blir motsägelsefullt, som frivårdsinspektören säger, då frivårdens uppdrag är att se till vårdbehovet och vad som är tillräckligt ingripande i förhållande till missbruket.

Här kan vi se en tydlig kontradiktion i form av isomorfism, då frivården måste anpassa sig till domstolens krav (Seo & Creed 2002). Frivården ska utreda vårdbehovet, men det har utvecklats en praxis då frivården försöker väga straffvärdet med den föreslagna vårdens ingripande åtgärder. Man kan även se det som två olika logiker där domstolen tänker utifrån straffvärde och allmänintresse, medan frivården tänker utifrån den enskilde och dennes vårdbehov.

Olika uppdragsgivare

F3: "Annars har vi ju ramavtalen som begränsar som gör att vi inte har helt fria val då. Och socialtjänstens ramavtal är ju också en begränsning. Vi får ju egentligen inte gå upp i domstolen om vi inte har en ansvarsförbindelse från socialtjänsten, det händer att vi gör det ändå om vi kan utgå från att Kriminalvården kommer betala ett års behandling... då händer det att vi går upp med det. Men det är inte riktigt okej. Vi ska ju egentligen alltid ha ansvarsförbindelse från socialtjänsten, men ibland är det inte möjligt för att vi hinner inte."

Här berättar en frivårdsinspektör att ett ytterligare hinder i kontraktsvårdsfrågan är att socialtjänsten och kriminalvården har egna upphandlade behandlingshem som de ska utgå ifrån. Därmed sätter detta käppar i hjulen då behandlingshemmen inte är samma hos de olika professionerna. Dessutom får de i regel inte gå utanför sina

ramavtal, men det måste ske i vissa fall för att en kontraktsvård ska vara möjlig. Om frivården och socialtjänsten enbart skulle hålla sig till de upphandlade behandlingshem de har tillgång till skulle väldigt få kontraktsvårdar vara genomförbara, då det endast är ett fåtal som båda har avtal med.

Frivården och socialtjänsten har olika uppdragsgivare, det vill säga staten respektive kommunen, och detta resulterar i att de ibland måste böja på reglerna hos frivården. De ska inte föreslå en kontraktsvård om det inte finns en ansvarsförbindelse från socialtjänsten, men det förekommer att de gör det ändå som en följd av tidsbrist.

Vi kan se detta utifrån kontradiktionen anpassning som hindrar anpassning (Seo & Creed 2002). Vi tänker att socialtjänsten har anpassat sig till de regler och den struktur som finns för kommunerna i Sverige. Detta har i sin tur lett till att de har svårt att svara på, i detta fall, frivården och domstolens önskan om bättre samverkan. När omgivningen runt socialtjänsten har förändrats, har dem inte kunnat svara på den nya strukturen som vuxit fram, vilket på sikt också hindrar ytterligare utveckling.

Olika tidsramar

D1: ”Men är det häktade personer, frihetsberövade personer, så har vi ju en skyldighet att hålla en förhandling inom fjorton dagar. Från det att åtal kommer in.”

När det är en häktad klient som man utreder är det ofta korta utredningstider då man ska hålla en huvudförhandling inom två veckor.

D1: ”Och då säger ju oftast, händer det, att frivården säger att på den korta utredningstiden så hinner vi inte föreslå en kontraktsvård.”

Den korta utredningstiden ger konsekvenser för frivården då det många gånger gör att de inte hinner med att göra en fulländad kontraktsvårdsutredning som de kan föreslå för domstolen.

F1: ”När man kommit så långt som i det politiska utskottet och socialsekreteraren ställer sig bakom detta så är det väldigt vanligt, nästan 100 procent, att det politiska utskottet går med på det. Problemet är bara att det tar sådan tid. Därför att de har sammanträde en gång i månaden. Sen ska ärendet vara inne 14 dagar innan huvudförhandling. Ja det är nog det största hindret, socialtjänstens långa utredningstider.”

En tredje dimension i tidsramsdilemmat är att socialtjänsten har mycket längre utredningstider än frivården. Detta tillsammans med att klienten sitter häktad skapar en tidsram som är omöjlig att hantera för både frivården och socialtjänsten med det sociala utskottet.

Ekonomiskt dilemma

D1: ”Men vi hamnar ju ibland i ekonomisk knipa nämligen att vi har en motiverad person och vi har en frivård som ser möjligheten att lämna förslag på en kontraktsvård och har en upparbetad kontakt med ett behandlingshem eller dylikt men att socialtjänsten som personen i fråga tillhör lämnar inte garanti för pengarna som krävs. Och då kan frivården inte föreslå denna kontraktsvård och då kan vi inte döma ut denna kontraktsvård. Vi är i händerna på kommunala medel. På det sättet är det en olycklig konsekvens av hur samhället i stort är bestämt. Vem som ansvarar för kostnaden för vård.”

Här beskriver en domare dilemmat som frivården ställs inför i samverkan med socialtjänsten när en kostnadslogik eller ekonomisk logik adderas till situationen. Socialtjänsten måste ge sin ansvarsförbindelse för att en kontraktsvård ska komma till stånd då det ekonomiska ansvaret faller på dem i ett senare skede då själva verkställigheten är avslutad. Här ser man även hur domaren ställer sig negativ inför att ansvaret för kontraktsvården finns hos flera huvudmän.

Artvärde

D1: ”Och sen.. Alltså vi pratar ju ibland om artbrottslighetens värde. Man graderar olika typer av brott utifrån att de är allvarliga till sin art och att det är en presumtion för ett fängelsestraff i förmån till andra påföljder. Det är klart att ett brott med ett högt artvärde, många utav oss ogillar att prata om artvärde, utan det är straffvärde det handlar om men det finns ju med i bilden. Ett högt artvärde i förhållande till en kontraktsvård kan ibland ställa till bekymmer när man bedömer också då... Men att brottet kräver ett fängelsestraff, så ska man nog säga.”

Här beskriver en domare vikten av brottets art i förhållande till huruvida kontraktsvård blir aktuellt eller om ett fängelsestraff måste dömas ut på grund av det brott som den tilltalade är åtalad för. Han är den enda informant som nämnt artvärde rätt ut för oss, medan de andra två domarna mer talat kring ämnet, men att så som domaren beskriver är det något som man inte kan ignorera i beslutsprocessen.

Straffvärde

D2: ”Ja som sagt det normala är ju ett års straffvärde då är det fängelse som gäller och här har man utsträckt det till två år för kontraktsvårdsfallen. Skulle jag komma upp mot två och ett halvt år då skulle jag nog inte ge kontraktsvård i alla fall. Men jag har också sett någonstans att det finns något sådant fall. Eller det finns exempel på det. Ja två år är i alla fall huvudregeln om man säger så.”

Här beskriver en domare hur straffvärdet påverkar huruvida en kontraktsvård är möjlig att föreslå eller ej. En gräns som de drar är vid två års fängelse men här visar han att det finns en ram men att undantag ändå görs. Det visar att tidsramen för kontraktsvård är en aning otydlig, det finns ett uppenbart tolkningsutrymme.

Summering

Efter att ha samlat ihop empirin på detta sätt kan vi se hur komplext och tungrott en kontraktsvårdsutredning är i praktiken. Det finns inte några tydliga regler kring många av de ramar som vi precis tagit upp och det har skapat ett utrymme för varje enskild anställd, både på frivården samt domstolen, att göra sin egen tolkning om vad som är rätt i det enskilda fallet.

Motivationen är det första som frivårdsinspektören tar i beaktning, om den är tillräckligt stark och om klienten är kapabel till att klara av en kontraktsvårdsbehandling. Självklart måste det föreligga en missbruksproblematik för att det ens ska komma upp på bordet och därefter tittar de på om brottet är kopplat till missbruket. Sedan tar de i åtanke om de finns en tidigare kontraktsvård och antingen nekar eller utformar vårdplanen till något annat än vad den tidigare kontraktsvården gått ut på. Sedan tar de reda på vid vilket socialkontor som klienten är skriven. Om klienten inte har en folkbokförd adress blir det genast mycket svårare då man måste tilldela honom eller henne till ett kontor. Därefter

kan det ställas till ytterligare om inte socialkontoret har kännedom om klienten. Om de inte har det tar det ytterligare längre tid att utreda behandlingsfrågan ute på socialkontoret. Sen måste vården vara tillräckligt ingripande så att det mäter upp till brottets straffvärde. Våra informanter talar om hur detta blir svårt då frivården enbart ska utgå ifrån vårdbehovet medan domstolen vill att de även ska ta i beaktning straffvärdet. Dessutom ska de hitta en vårdgivare som dels är lämplig för klientens behov, finnas med i de upphandlade ramavtalen hos både socialtjänsten och helst hos frivården. Därefter kan de olika tidsramarna ställa till det då det är två olika organisationer som ska arbeta med samma klient: domstol och socialtjänst. Frivården är som mellanhanden mellan de två parterna. Sedan ska socialtjänsten bestämma huruvida klienten får en ansvarsförbindelse för den fortsatta vården eller inte och det är det inte alltid att de hinner få innan man ska upp i domstol. Sist men inte minst gör domstolen en teknisk bedömning av ärendet för att avgöra om det kan bli en kontraktsvård eller inte. De tar hela utredningen i beaktning och väger det emot art- och straffvärdet som klienten står åtalad för. Det måste vara tillräckligt ingripande, inte alltför högt straffvärde och rätt art av brott för att allt ska klaffa rätt.

Till att börja med ser man hur ojämnt tydliga och otydliga de olika faktorerna som spelar in under utredningsförloppet. Vi har kunnat skapa ett schema utifrån empirin som ni ser här nedan där vi hittat olika spännvidd mellan tydlighet, komplexitet, fokus och antalet aktörer:

Ram, krav ↓	Antal aktörer/ Logiker	Fokus	Tydlighet	Komplexitet
Motivation	1 aktör: FV	Individfokus	Otydligt	Låg komplexitet
Missbruksproblematik	↓	↑	↑	↑
Koppling mellan brott och missbruk				
Tidigare kontraktsvård	↓			
Vistelsebegreppet	2 aktörer: FV och Soc.tj.			
Ingripande kontra inte ingripande vård	↓			
Olika uppdragsgivare	3 eller flera aktörer: FV, Soc.tj. och vårdgivare.			
Olika tidsramar	↓			
Ekonomiskt dilemma				
Artvärde	↓			
Straffvärde	1 aktör: TR	Samhällsfokus	Tydligt	Hög komplexitet

Om vi börjar med antalet aktörer så ser vi att i början och slutet av hela förloppet är det en enda aktör. Det börjar med frivården och slutar med domstolen. I den mellersta delen av processen är det många olika aktörer som ska vara med och fatta beslut. Vi ser varje aktör som bärare av en enskild logik där logikerna, vilka

är deras strukturella situation, spretar åt olika håll och uppgiften är att försöka ena sig och ta sig framåt i processen. Det är många faktorer och beslut som ska gå åt rätt håll för att allt ska kunna gå smidigt. När aktörerna har olika logiker kring hur de ska besluta och utreda kontraktsvård så finns i strukturen kontradiktioner och vi menar att dessa *kan göra* att aktörerna glider från målet i strävan efter att komma överens om medel. Det är just i denna strävan som Mertons (1938) begrepp om anomier blir användbart.

En annan viktig aspekt att belysa är att det i begynnelsefasen och i avslutningsfasen är endast en aktör som tar beslut om varandet kring kontraktsvård. Dessa beslut ser väldigt olika ut. När man ska mäta motivationen på klienten är den väldigt otydlig och inte alls konkret. Däremot är den inte så komplex då det inte finns så många faktorer att lägga in i helheten. Däremot när det gäller beslutet kring påföljd är det en mer tydlig struktur i form av straff- och artvärde. Däremot blir den mer komplex då det finns massor med faktorer att väga in i beslutet.

Man kan se i beslutsgången att det går ifrån ett individfokus emot ett samhällsfokus. Vi menar att besluten i början av processen främst handlar om individen och dennes behov. Det övergår någonstans runt – Ingripande kontra inte ingripande vård – till ett fokus kring vad som är bäst för samhället. Där vi behöver ett straffrättsligt system som bestraffar individer som har brutit emot lagen.

Aktörernas ansvarsområden

Utifrån all vår empiri ska vi nu beskriva deras respektive ansvarsområde runtomkring kontraktsvård.

Domstolens ansvarsområde handlar om att döma ut ett straff för en kriminell handling. Det finns flera andra alternativa påföljder till ett fängelsestraff, exempelvis kontraktsvård. De kan döma ut kontraktsvård till den tilltalade i de fall då straffvärdet och ingripande vård är kompatibla med varandra.

Socialtjänsten och kommunens ansvarsområde är att ge en ansvarsförbindelse om vidare vård efter verkställighet men är även en delaktig part under utredningsfasen då de vill att den enskilde får rätt typ av vård.

Frivårdens ansvarsområde är att utreda kontraktsvårdsfrågan för att se om det är en möjlig påföljd och skapar även en vårdplan. De är spindeln i nätet som ska medla mellan domstolen och socialtjänsten för att kunna möjliggöra en kontraktsvård.

5.2 Motsägelsefulla perspektiv – kontradiktion 1

Att en kontraktsvårdsutredning är väldigt tungrodd har vi förstått. Det är många kuggar som ska gå i lås under tidens gång och många beslut som ska tas. Det är många som ska vara delaktiga i vissa delar av processen och detta skapar problem då de utgår ifrån olika perspektiv att utgå ifrån. I följande citat beskriver en frivårdsinspektör om hur komplicerad hela processen kan se ut;

F3: ”Och socialtjänsten kan ju ha en annan åsikt än den vi har... Domstolen kan ju ha sin åsikt och vilja ha en annan beskrivning... Ja andra fakta på bordet också. Klienten kan ju ha sin agenda, förstås, varför han vill ha kontraktsvård. Det är väldigt många olika viljor som stretar åt olika håll. Och det är många många små beslut som måste gå i lås. Det är inte bara ett utan det är en mängd beslut som ska fattas! Ekonomiska beslut och många avvägningar

som skall göras. Tidspressen är ofta stor på häktade personer tycker jag, då har man en väldig tidspress. Men det är det krångliga med det.”

Det är många olika perspektiv som många gånger drar åt olika håll. Det gör det extra svårt att ro hem en hel kontraktsvårdsutredning. Vi kommer nu beskriva fyra olika synsätt som alla på sitt vis spelar in i besluts- och utredningsprocessen.

Tidsperspektiv

Våra informanter har beskrivit för oss hur olika tidsperspektiv spelar in i hela processen. Dessutom ställer det många gånger till det för den enskilda klienten. Här berättar en domare om hur de olika professionernas tidsperspektiv kan få negativa konsekvenser för den tilltalade och även hela rättssystemet.

D3: ”Och tiden kan man då läka, inte ekonomin, men tiden kan man läka genom att överklaga. Men då den tiden som går åt att överklaga och ha målet i andra instansen, är då onödig.”

Han talar även om att man som tilltalad kan, i värsta fall, överklaga till hovrätten för att få igenom sin kontraktsvård. I fall en kontraktsvårdsutredning inte är färdigställd i tid innan rättegång i tingsrätten kan den tilltalade sitta kvar i häktet och välja att överklaga till högre domstol för att få sin kontraktsvårdsutredning bedömd och förhoppningsvis få den vald av domstolen. Detta får inte bara konsekvenser för den tilltalade utan även för samhället då det kostar väldigt mycket med pengar med en överklagan som tar ytterligare med tid.

Detta fenomen kan man se som en effektivitetskontradiktion (Seo & Creed 2002). När samverkan med frivård och socialtjänst påverkar effektiviteten inom domstolen när det gäller kontraktsvård. Om inte frivården har en klar utredning till huvudförhandlingen i tingsrätten har strukturen löst det på så vis, omedvetet, att det blir en överklagan till hovrätten som en lösning på problemet. Detta blir dock ett ineffektivt sätt i slutändan även om det löser problemet i det enskilda ärendet.

F1: ”Tålmod, alltså att ha ett väldigt långt tidsperspektiv för en förändringsprocess tar väldigt lång tid. Och om någon misslyckas efter ett par tre månader att ha tålmod och se längre fram. Jag har en del kollegor som: Puh, inte en kontraktsvård till. Då tror vi att vi inom ett år kan uträtta så mycket då men man måste ha ett långt tidsperspektiv när vi föreslår behandling. Det går inte på ett år. Men ibland glömmar vi det. Då måste man ha det tidsperspektivet.”

Här pratar en frivårdsinspektör om en annan tidsaspekt då frivården många gånger tänker väldigt kortsiktigt kring förändringsprocessen för ett missbruk. De ska verkställa en påföljd under en viss tid och har därmed fokus på den tiden. Han pratar även om hur en förändringsprocess för en missbrukare är mycket längre än så och att de, frivården, många gånger glömmar bort det. Han menar att det perspektivet är viktigt även för frivården att ha med sig trots att de har ett kortare perspektiv.

Detta kan vi förstå med hjälp av de sociala logikerna (Glynos 2008a; 2008b) som frivård respektive socialtjänst har. De har två helt olika logiker kring hur man ska behandla de enskilda klienterna som de arbetar med. Det blir extra intressant då båda professionerna oftast är socionomer. De har i grund och botten samma professionella logik ifrån deras utbildning men deras respektive organisationer har olika högre logiker och verksamhetsmål. Man kan se det även som att frivården

har flera olika mål som dras åt olika håll i deras arbete vilket leder till att de har svårt att nå alla mål. Vissa mål blir mindre prioriterade.

F2: ”Jag kom på det när jag satt här och svamlade Socialtjänsten till exempel de vet jag i många fall kan tycka att kriminalvården har lite hafsiga utredningar och att det går lite fort.”

Här vidareutvecklas tidsperspektivet av en ytterligare frivårdsinspektör som belyser hur han tror att det kan vara så att socialtjänsten upplever frivårdens utredningar som inte tillräckligt grundligt gjorda då deras utredningstider är mycket kortare än socialtjänstens. Av detta resonemang tänker vi att det kan få konsekvensen att socialtjänsten inte litar på de utredningar som frivården gör. Det i sin tur påverkar naturligtvis samverkan de emellan.

Vi kan se tendenser till att frivården inte har helt och fullt fokus på sina mål i organisationen utan för att få fram en kontraktsvårdsutredning i tid krävs det att de kompromissar målen och får utgå ifrån de medel de har istället för att lösa problemet. Det kallas för en ritualistisk anomi (Merton 1938).

F3: ”Att när vi har häktade klienter så jobbar vi ju under en väldigt stark tidspress och Socialtjänsten har inte riktigt den vanan. Dem vill ju utreda klienten under längre tid och jobba med motivationen så att dem blir lite mer säkra på den.”

Här styrker ytterligare en frivårdsinspektör en misstro ifrån socialtjänsten om frivårdens kapacitet som utredare. Socialtjänsten vill vara mer säkra kring motivationen och hinna jobba mer med klienten under en längre tid. I samverkan med domstol och frivården blir detta problematiskt i förhållande till den tidspress som råder innan en huvudförhandling.

Nivåperspektiv

Vi har även sett två olika nivåperspektiv bland de olika aktörerna som är inblandade i processen, ett samhälleligt och ett individuellt perspektiv. Detta kan påverka hur de ser kring målen runt kontraktsvård eftersom de har olika fokus och synsätt på frågan.

D1: ”Vi är ju alla intresserade av att hjälpa person som har behov av vård att få den vård, adekvata vården som de behöver men man får ju då inte glömma att det handlar om att det faktiskt ska ersätta ett straff för en brottslig gärning.”

Här pratar en domare om hur domstolen har ett individuellt synsätt men att de måste prioritera det samhälleliga perspektivet då de ska bestraffa någon för ett brott som har begåtts. Det är deras primära fokus.

Här har vi återigen det stora dilemma med flera organisationer som har flera olika mål både inom den egna organisationen och i samverkan mellan varandra. Här blir det fokus kring det allmänna intresset som samtliga aktörer måste rätta sig efter. Vi ser detta som en isomorfism (Seo & Creed 2002). Organisationerna har anpassat sig till varandra och därmed har fått ändra sina medel för att nå det slutgiltiga målet. Det får negativa konsekvenser för den enskilda klienten.

F3: ”Domstolens fokus är ju faktiskt att människor ska dömas för det de gjort och de ska också ta tillvara på allmänhetens intressen att straffet skall vara i proportion till brottet... Men dem ser ju naturligtvis också fördelar med att människor blir drogfria i och med att de flesta brotten i Sverige begås av människor som är påverkade av alkohol eller droger. Så att

det är ett jätteintresse för hela rättsväsendet, att minska drogberoendet. Men de har ju ett allmänintresse där som vi inte riktigt behöver ha då.”

Här beskriver frivårdsinspektören hur de två olika perspektiven i praktiken ser ut. Man ser stora fördelar med att få en missbrukare tillbaka till ett normalt liv då de inte är ett lika stort problem för samhället men att de hela tiden ändå måste vara en bestraffande institution i första rummet. Den bestraffande delen av deras jobb är till för allmänintresset och allas bästa. Dock upplever vi det som att det börjar bli svårt att argumentera för ett fängelsestraff i de fall där kontraktsvård är ett alternativ eftersom domstolen ser de fördelarna med drogfrihet hos klienterna.

D1: ”Kommunen har de ekonomiska förtecken i huvudsak när det gäller att garantera detta. De har ju en skyldighet att hjälpa sina kommunmedborgare och erbjuda vård till de som behöver.”

Inom socialtjänsten och kommunen är uppdraget att tillgodose vård för de kommunmedborgare som är i behov av den. Det är det som domaren försöker beskriva här ovan. Fokus för socialtjänsten ligger inte kring att deras kommunmedborgare har begått ett brott utan att den enskilda individen har ett vårdbehov som de har skyldighet ta hand om.

Här ser vi att genom att de har helt olika logiker kring hur man ska förhålla sig till kontraktsvårdsfrågan, vårdlogik respektive strafflogik så leder detta till att målen och medlen separeras från varandra. Det skapar ett behov av att strukturen förändras.

Ekonomiska perspektiv

Domstol och frivård lyder under staten, socialtjänsten lyder under kommunala medel. Resultatet av detta blir att de har olika ekonomiska förtecken vilket också påverkar de beslut som tas.

F1: ”Men skulle man ha ett samhällsekonomiskt perspektiv på detta så skulle man göra enorma vinster. Men kommunerna har sin budget att titta på ett år framåt eller vad det är, som ett företag. Istället för att se det samhällsekonomiskt.”

D3: ”Och då blir det oerhört billigt alltså, därför att då kan man sätta en prislapp som är låg i förhållande till det elände som människan har råkat ut för och det elände som faktiskt den människan har förorsakat andra. Då blir det väldigt billigt.”

Här diskuterar både en frivårdsinspektör och en domare om vilka oerhörda vinster samhället kan göra om man investerar i missbruksvård. Frivårdsinspektörer talar om hur socialtjänsten har ett helt annat sätt att se på vård utifrån ett ekonomiskt perspektiv. Man ser inte till de samhällsliga vinsterna över en lång tid utan till vad som kostar i budgeten inom det året.

F3: ”Just för att det är en väldigt stor kostnad, så vill dem ju inte lägga dem pengar på vem som helst. De gillar ju inte riktigt de här snabba besluten. Det är väldigt viktigt att vi träffas inom socialtjänsten och kriminalvården, för det handlar också om att våga lita på varandras beslut... åt bägge håll. Kriminalvården kanske är för snabb ibland då, men socialtjänsten kanske skulle våga lita lite mer på våra bedömningar som vi gör. Så att det är åt bägge håll där tror jag.”

F2: ”Ibland kanske det inte är så välarbetat. Så ur det perspektivet kan de.. De utgår ifrån helt och hållet behandlingsbehovet och sen kanske kommunens ekonomi.”

Här pratar båda frivårdsinspektörerna om hur socialtjänsten ser det lite annorlunda kring behandlingen än vad frivården gör. Detta för att socialtjänsten ser det som en ekonomisk investering i deras invånare medan för frivården handlar det om att antingen föreslå fängelse eller kontraktsvård. Därmed kan socialtjänsten förlora mycket mera på en föreslagen vård än ingen föreslagen vård. Det blir en större risk för de att investera ekonomiskt i klienten än det blir för frivården som får en likvärdig kostnad oavsett straffform. Därifrån tror vi att det kommer sig att de vill ha en mer grundligt gjord utredning än vad frivården och domstolen har tid att erbjuda.

Detta handlar om att socialtjänsten har svårt att anpassa sina regler och praktik, som är välfungerande, inom den egna organisationen men som skapar svårigheter i samarbetet med andra organisationer, såsom frivård och domstol (Seo & Creed 2002). Detta är en kontradiktion där regler utvecklas inom respektive organisation som inte passar i det högre samarbetet över tid med de andra organisationerna.

D1: ”Vi bryr oss ju inte vilket som är billigast eller dyrast, vi tittar ju på vilken påföljd inom det system som vi har att hålla oss till som vi anser är lämpligaste påföljden.”

Domstolen å andra sidan har inget ekonomiskt perspektiv i utdömandet av påföljd vilket domaren ovan beskriver. De ska enbart se till den lämpligaste påföljden.

Straffvärde kontra behov

Vi har även kunnat se två perspektiv som skiljer sig väldigt mycket mellan de olika aktörerna vad det gäller hur man ser på hur man ser på straffvärde i förhållande till vård och behov.

F1: ”Egentligen är det så att vi ska överhuvudtaget inte lägga oss i straffvärdet. Om vi tycker att en person som riskerar att få ett års fängelse klarar av en öppenvårdskontakt så ska vi föreslå det.”

Här pratar frivårdsinspektören om hur frivården ska utgå enbart ifrån vårdbehovet hos deras klienter. Eftersom domstolen även väger in straffvärdet i bedömningen har det utvecklats en praxis inom frivården i form av att de tar hänsyn till straffvärdet när de utreder hur ingripande vården ska vara som de sedan föreslår.

Detta kan vi med Mertons (1938) begrepp se som en anomi av innovativ lösning på problemen då frivården vill nå målet att kunna föreslå en kontraktsvård men att medlen för att ta sig dit inte är samstämmiga med det. Man kan även kalla det för en isomorfistisk (Seo & Creed 2002) kontradiktion då tingsrätten har makten i beslutet och därför måste frivården anpassa sin praktik till den överordnade praktiken inom domstolen för att nå målen.

D2: ”Inte mera exakt än det som jag nämnde: är det ett år då kan man säga att om straffvärdet är ett år att då krävs det alltid institutionsvård i kontraktsvård.”

Domaren beskriver hur domstolen tänker kring straffvärdets längd i förhållande till vårdformen och dess ingripande åtgärder. Denna domare lyfter fram att vid ett års fängelse krävs det åtminstone en institutionsbehandling för att en kontraktsvård ens ska vara möjlig att dömas ut.

Dessa två överliggande citat speglar denna isomorfistiska kontradiktion då frivårdsinspektören och domaren talar helt emot varandra i frågan (Seo & Creed 2002). Frivården ska enligt regler inte föreslå institutionsbehandling om inte

vårdbehovet kräver det medan domstolen kräver en institutionsbehandling vid ett års fängelse. Vi finner detta oerhört intressant då frivården helt har fått gå ifrån sina medel för att överhuvud taget kunna få igenom en kontraktsvård. Det har alltså över tid utvecklats en ny praxis inom frivården.

D3: ”Även om jag menar en mördare skulle få kontraktsvård så tror jag inte att det är allmänna rättsmedvetandet skulle uppskatta detta, även om denna mördaren kanske är en människa som är i stort behov av kontraktsvård. Exakt var den gränsen går, det kan jag inte säga.. Men låt oss säga att går du upp mot cirka två års fängelse så skulle det kännas, åtminstone för mig och förmodligen även för mina kollegor, stötande med en kontraktsvård. Men exakt vart gränsen går där, det är väldigt svårt att veta.”

Som vi tidigare beskrivit finns det en tvåårs- regel när man dömer ut kontraktsvård, detta är dock enbart en praxis och vi kan se att det finns vissa otydligheter kring detta. Domaren beskriver här hur domstolen tänker kring när kontraktsvård kan och inte kan vara lämplig, poängterar att exakt vart den gränsen går är dock otydlig. Det kan finnas en klient som är lämplig för vård, men i relation till det brott som denne begått är en kontraktsvård inte adekvat.

Vi tänker att då gränsen är otydlig för de som ska döma ut påföljden, blir också den gränsen väldigt otydlig för övriga aktörer som ska utreda och föreslå kontraktsvård och avgöra när det är lämpligt eller inte. Detta i kombination med att ledningen är otydlig i direktiv kring hur ingripande vården bör vara som de ska föreslå blir det nästintill omöjliga avvägningar.

F1: ”Det vill frivården ha: sådana klara regler. Det vill vårdgivaren ha. Och det vill socialtjänsten ha. För rent pedagogiskt när vi ska förklara: men hur i helvete kan han vara ute? Säger socialtjänsten när de ringer. Nej vi tror inte på det här med kontraktsvård. Det är ju hipp som happ. Det blir ju inget förtroende för det.”

Här pratar frivårdsinspektören om att det saknas en tydlighet och ett konsekvent beteende kring kontraktsvård vilket leder till en underminering av vård som ett alternativ till fängelse. Det skapas misstroende från samtliga aktörer gentemot frivården. Detta eftersom det är de som tar beslut i hur ingripande vården ska vara samt vad konsekvensen blir för klienten vid misskötsamhet. Frivårdsinspektören menar att även frivården vill ha klara och tydliga direktiv uppifrån ledningen.

Man kan se detta som en fantasmatisk logik inom alla organisationerna då man är rädd för att kontraktsvård inte uppfyller de förväntningar som alla inblandade har på alternativet. När det inte finns någon tydlighet kring kontraktsvård i relation till att man är rädd för att det inte är tillräckligt ingripande och bra påföljd leder det till misstro bland allmänheten och även inom organisationerna.

Summering

I vår studie har vi kunnat se fyra olika perspektiv som påverkar samverkan kring kontraktsvårdsutredningar. Dessa är ett tidsperspektiv, nivåperspektiv, ekonomiskt perspektiv och sist straffvärde kontra behov. Inom dessa perspektiv kan vi också se flera olika logiker och kontradiktioner som påverkar samarbetet och därmed utfallet. Det leder till att utredningarna och besluten inte är konsekventa eftersom det inte finns en tydlig struktur. När det inte finns en tydlig struktur och ett konsekvent handlande inom de olika organisationerna, skapas en misstro gentemot varandra och svårigheter att samarbeta.

Den praktik som utvecklas i samverkan mellan de olika aktörerna leder till en effektivitetskontradiktion, då de hela tiden måste anpassa sig och frångå sin egen struktur för att kunna nå målet i slutändan.

5.3 Fängelse kontra vård – kontradiktion 2

I den här delen ska vi beskriva en kontradiktion som finns mellan fängelse och vård. Det finns två strävan som går emot varandra och vi ser hur aktörerna har svårigheter att förhålla sig till de två variablerna.

Strävan att uppfattas som rimligt bestraffande

Domstolen har en strävan i att de måste uppfattas som rimligt bestraffande i förhållande till det brott som begåtts. Detta är något som allmänheten förväntar sig av domstolen. Även om domstolen har en strävan att döma ut vård som ett alternativ till fängelse är det ständigt ett avvägande om det är tillräckligt i allmänhetens tycke.

Detta ser vi som en fantasmatisk logik (Glynos 2008a; 2008b) då det finns rädsla från allmänheten om att man måste vara rimligt bestraffande gentemot de människor som begår en kriminell handling för att människor till exempel inte ska ta lagen i egna händer. Denna logik styr såklart domstolen i hög grad och det är något som är talande i vårt material. Frågan som ställs emot detta är om vård är tillräckligt bestraffande för en kriminell handling.

D2: ”Intresseavvägning kom jag att tänka på för att det hela tiden olika intressen mellan ett allmänt intresse av att utmäta straff med det intresse som de anses ha. Och den enskildes intresse av att vara bedömd, om det är styrkt och få en påföljd som på något sätt kan återföra honom till ordningen.”

Domaren beskriver här hur det hela tiden handlar om en intresseavvägning. Tanken med påföljden ska vara att få personen att bryta den kriminella banan och även om detta kan göras med hjälp av olika former av insatser kan vård inte anses vara tillräckligt ingripande för att komma tillrätta med den kriminella problematiken. Vi kan även se ett liknande resonemang i nästa citat.

D2: ”En invändning som man ofta får då från den allmänna sidan är ju att; den här planen är säkert jättebra men att det räcker inte emot det här brottet och förövrigt så kan gärningsmannen genomföra vården i fängelse om man är intresserad.”

F1: ”Om man ska vara slarvig och generell så tycker de svenska medborgarna att; in med dem bara! Lås och kasta bort nyckeln och ge dem vatten och bröd. De ska inte på något jävla behandlingsställe.”

Domaren beskriver här hur en allmän generell syn från allmänheten är att vård inte är tillräckligt ingripande i förhållande till det brott som begåtts. Frivårdsinspektören bekräftar detta i nästa citat då han menar att allmänheten generellt sett anser att enbart fängelse är straff nog för den gärning som den tilltalade begått. De som döms ska inte ha några förmåner, som till exempel vård.

D3: ”Jag tror att det kanske hade kunnat ge poäng också, för att förklarar man kontraktsvård med att det minskar kriminalitet så är det nåt som slår anslag hos gemene

man. Minskar kriminalitet, oh.. Hade man gått till val på att vi ska öka kriminaliteten så tror jag inte man får många röster..”

Domaren beskriver hur han uppfattar det som att politiker hellre satsar pengar på äldreomsorg och skola, men att det i grunden förmodligen handlar om att vård av kriminella är otydligt och att lite kunskap finns bland allmänheten och även därigenom politiker.

Då det finns lite kunskap kring kontraktsvård som ett alternativt straff istället för fängelse blir det svårt att legitimera vård som en bestraffning för en olaglig gärning. Fängelse blir konkret och tydlig i jämförelse med vård som framstår som abstrakt och otydlig. Det är svårt att mäta bestraffning i vård.

Detta ser vi som en logik där politiker har en viss syn på vad man ska lägga vikt vid när man disponerar pengar inom stat och kommun. Detta kan då leda till att missbruksvård inte prioriteras. I och med att de är utvalda av allmänheten att besluta om resurser som finns gäller det att tydliggöra vad kontraktsvård och vilka fördelar det har för den enskilda och samhället i stort. Detta ser vi i materialet att den medvetenheten och tydligheten inte finns.

Strävan efter en vård

Vi har även sett i vår studie att det finns en stark strävan hos aktörerna att i största möjliga mån döma ut vård istället för fängelse då man förstår de vinster man får.

D1: ”Vi är ju alla intresserade av att hjälpa person som har behov av vård att få den vård, adekvata vården som de behöver men man får ju då inte glömma att det handlar om att det faktiskt ska ersätta ett straff för en brottslig gärning.”

Domaren beskriver kontradiktionen mellan att komma till bukt med den problematik som finns kopplat till kriminaliteten och den vinst som en kontraktsvård kan ge ur ett samhälleligt perspektiv. Samtidigt finns det ett allmänintresse kring att skipa rättvisa och att beakta brottsoffrets perspektiv på den gärning som begåtts. Det är ett ständigt avvägande mellan de två aspekterna som domstolen slits mellan.

D3: ”Oerhörda vinster. Oerhörda vinster.. Alltså det som är en vinst för den enskilde är vinst även för kollektivet... Men blir dem av med sitt missbruk så är det ju en oerhörd vinst. För det vet ju alla att missbrukare... De jag har träffat har nästan enbart hård kriminalitet eftersom jag har ägnat mig mycket åt detta. Dem vill inget hellre än att leva ett Svensson-liv alltså... De vill ha villa, dem vill ha vovve, dem vill ha Volvo... Alltså allt som börjar på V vill dem ha.”

Denna domare talar om att det är viktigt att ha den enskildes bästa i åtanke och att det är en lång väg för denna att ta sig tillbaka till ett allmänt accepterat leverne. Domaren beskriver att de flesta personer han mött som lever ett kriminellt liv faktiskt har en strävan efter ett, som han kallar, Svensson-liv i form av arbete, bostad och att känna en tillhörighet i samhället. Även om det är en lång väg dit så kan det vara värt att investera i för samhället.

F3: ”Vinster kan det ju såklart bli. Rena Bingolotto högvinst kan det ju bli...”

Frivårdsinspektören lyfter fram hur stor vinsten faktiskt är då man lyckas få en person i kriminalitet och missbruk att bryta gamla mönster och återfå en plats i samhället.

F1: ”Även om inte personen ifråga kanske helt ut följer behandlingsplanen så kanske det skett förbättringar. De måste vi se.”

Även om allmänheten kan se ett återfall i missbruk som ett misslyckande, kan det vara ett steg i rätt riktning. Som frivårdsinspektören säger så kan en misslyckad kontraktsvård ändå fylla ett syfte då det är en lång process att ta sig ur ett missbruk och det kanske inte fungerar första gången, men det kan ha sått ett frö inför framtiden.

Eftersom frivårdsinspektörerna i praktiken är en socialsekreterare maskerad som en kriminalvårdare har dem två logiker som arbetar mot varandra med två olika mål och medel. Vi ser utifrån vår empiri att det finns en konflikt hos frivårdsinspektörerna då de å ena sidan ska bestraffa och å andra sidan behandla. Då frivården är en del av kriminalvården är huvuduppdraget att verkställa en påföljd, samtidigt som deras huvuduppdrag som socionomer är att bistå vård som förhoppningsvis leder till drogfrihet. Det blir en kontradiktion mellan dessa två logiker och mål. Det blir med Mertons (1938) begrepp en innovation då de hittar nya medel för att nå målen i den mån det är möjligt.

F3: ”Och det är väldigt kul när man känner att det funkar, att det blir bra. Då är det en riktigt hit, när man får till det bra. När klienten trivs, rotar sig, börjar jobba ordentligt med sina problem... Det är jätte kul. Och det känns som en fantastisk möjlighet att kriminalvården har det, att vi kan erbjuda kontraktsvård.”

Frivårdsinspektören beskriver vidare hur det är en fantastisk möjlighet att kunna erbjuda vård som ett alternativ till fängelse till de klienter som har motivationen och är redo att ta steget ur kriminalitet och missbruk. Frivårdsinspektören lyfter här att när en kontraktsvård fungerar väl i alla aspekter är det en väldigt bra påföljd och ger en god möjlighet till förändring.

Strävan i att undvika fängelse

I denna del belyser vi hur inte bara strävan efter vård finns utan även strävan i att undvika fängelsestraff då det i de flesta fall inte är det bättre alternativet av de två. Även om det finns vårdande inslag på en anstalt ligger inte fokus på behandling och många klienter har en problematik som grundar sig i någon form av vårdbehov.

D1: ”När det valet finns för mig så är ju kontraktsvård det positiva alternativet till ett fängelsestraff, då har jag svårt att se att det finns något negativt med det... Det ligger i sakens natur. Och det ligger även inbakat i vårt system att kan man undvika fängelse så ska man undvika fängelse, så har vi ett sådant förslag så har vi ytterligare en möjlighet att undvika fängelse. Så man är ju benägen att godta det.”

Domaren beskriver här att det finns en strävan i hela rättssystemet att hitta alternativa påföljder till ett fängelsestraff. Domaren säger också att kan man undvika fängelse så ska man undvika fängelse. Det finns en sådan praxis hos domstolen.

Vi ser detta som en fantasmatisk logik (Glynos 2008a; 2008b) där domstolen ser fängelse som en sämre institution för kriminella. Det finns en föreställning om att ingen blir bättre av att sitta i fängelse. Det gör att man så långt man kan undviker fängelse som alternativ.

Summering

Dessa tre strävan vi hittat går både emot och med varandra. *Strävan mot vård* och *strävan i att undvika fängelse* går på många sätt hand i hand. Dock hindras dem av att domstolen har ett krav från allmänheten på att uppfattas som rimligt bestraffande.

Samtliga aktörer ser stora samhällsliga vinster med att döma ut kontraktsvård, dessvärre finns det stora hindret att allmänheten inte ser vård som tillräckligt bestraffande för brott av högt art- och straffvärde.

5.4 Praxis: Tillämpning med omvänd prioritet

Här ska vi summera några de olika resultaten vi har genom analyskapitlet för att ytterligare studera fenomenen tillsammans.

Summering

Vi har en kontraktsvårdsutredning som innan man kan ta ett beslut i frågan måste man gå igenom en lång procedur för att ta sig i mål. Längs vägen finns det många olika alternativ att ta ställning till. Dessutom är hela systemet runt kontraktsvård oerhört otydligt och det finns många oklarheter kring de regler för hur man ska förhålla sig till de olika alternativen. De olika organisationerna som ska samarbeta kring kontraktsvård har olika former av logiker att förhålla sig till både mellan varandra och inom den egna organisationen. Detta har lett till att det skapats olika kontradiktioner och anomier för att kunna lösa eller ta sig runt olika hinder som finns. Därigenom har de olika målen, som alla organisationer inofficiellt har, fått en rangordning där vissa är mer prioriterade än andra. De mål som är högt prioriterade kommer ifrån de som har störst bestämmanderätt i huruvida kontraktsvård går igenom eller inte, alltså domstolen men även i viss mån socialtjänsten. Frivården får mest forma om sina medel och även i viss mån deras mål för att kunna anpassa sig till de olika organisationerna och även deras egen organisation. Eftersom kontraktsvård har vuxit fram mellan de här organisationerna har ingen egen gemensam logik kunnat växa fram till hur man ska ställa sig till kontraktsvård. Detta leder till att kontraktsvårdens mål och medel kompromissas och klienten blir lidande i många fall.

Slutanalys

För att komma till bukt med denna komplicerade problematik i att kontraktsvårdens mål och medel blir kompromissade krävs det enligt Mertons (1938) anomier att de motsätter sig både målen och medlen för att senare skapa nya genom rebellanomin som handlar om att man motsätter sig och byter ut målen och medlen.

Eftersom aktörerna har problem med att definiera ett gemensamt mål med medel som stämmer överens med målen bör de skapa mer samverkan på högre nivå vilket är något som vår empiri styrker. Dessutom bör en tydlighet inför allmänheten finnas för att skapa trovärdighet som en alternativ påföljd till fängelse.

6 Slutdiskussion

Nu har vi kommit till diskussionen där vi först diskuterar vår analys utifrån frågeställningarna. Därefter ger vi även förslag på vidare forskning inom vårt forskningsområde.

6.1 Problemområdet

Som vi nämnt finns det viss tidigare forskning på delar av området. I de studierna lyfts vissa faktorer fram som påverkar samverkan mellan olika myndigheter. Vi har sett i vår studie att det finns ett antal faktorer i utrednings- och beslutsprocessen kring kontraktsvård som försvårar samarbetet. Dessutom har vi sett att det finns en godtycklighet i hur man dömer ut kontraktsvård då det är individer som utifrån sin subjektiva utgångspunkt som påverkar utfallet. Sist har vi också sett prov på den vårdande och rehabiliterande ståndpunkt som vi i Sverige har och hur den spelar in i utdömandet.

6.2 Syftet och frågeställningarna

(1) Vi har funnit att det finns skillnader mellan de olika aktörerna utifrån roll i processen och begränsningar i professionen. Socialtjänsten spelar en roll i kontraktsvårdsutredningen och val av vårdform men är framförallt en ekonomisk garant som krävs. Frivården är den aktör som är involverad i utredningsprocessen och även under verkställigheten. Domstolen däremot gör främst en teknisk bedömning utifrån straffvärde samt vårdplanen. De ramar, rutiner och resurser de har att utgå ifrån är motivation, missbruksproblematik, koppling mellan brottet och missbruket, huruvida den tilltalade haft en tidigare kontraktsvård, vistelsebegreppet kopplat till socialtjänsten, hur ingripande vården är, olika tidsramar, olika ekonomiska utgångspunkter, art- samt straffvärde.

(2) Vi har även funnit att det finns olika och motsägelsefulla perspektiv inom respektive profession som spelar in i utredning och beslut kring kontraktsvård. Först handlar det om ett tidsperspektiv då socialtjänsten generellt sett kräver en något längre utredningstid än de andra aktörerna. Det handlar även om hur kortsiktigt eller långsiktigt tänkande de olika aktörerna har. Vi har även sett ett nivåperspektiv då de skiljer sig mellan aktörerna i vilket fokus de har. Socialtjänsten har ett mer individinriktat perspektiv medan domstolen har ett samhällligt perspektiv. Det finns dessutom ett ekonomiskt perspektiv då frivården ställs inför samma kostnad oavsett om en kontraktsvård eller fängelsestraff döms ut medan socialtjänsten står mellan att inte betala eller att betala en vård för en kommunmedborgare. Vi har också hittat en skillnad i perspektiven mellan straffvärde och vårdbehov som spelar in i utrednings- och beslutsprocessen. Sist hittade vi en kontradiktion som handlar om fängelse respektive vård. Det finns olika strävan inom professionerna. Dels en strävan i att uppfattas som rimligt bestraffande, även en strävan efter vård och en strävan i att undvika fängelse. Dessa tre påverkar varandra och vägs tillsammans för att kunna ta ett beslut.

(3) Genom dessa olika perspektiv, förutsättningar och utgångspunkter har det skapats en praxis i den samverkan som ska ske mellan de olika professionerna. Den stämmer inte överens med de mål som kontraktsvården syftar till. I och med dessa problem har det skapats en praxis där man utför tillämpning med omvänd prioritet.

Genom att vi har lyckats svara på våra frågeställningar har vi besvarat vårt syfte. Vi har beskrivit och analyserat hur besluts- och utredningsprocessen kring kontraktsvård går till som praktik. Vi har även jämfört detta med de regler och förordningar som finns kring denna process.

6.3 Legitimera otydlighet för de okunniga

I vår studie har det framkommit att många av de problem som finns kring utredning och beslut av kontraktsvård, grundar sig i okunniga uppdragsgivare snarare än de som är på fältet. Samtliga av våra informanter har beskrivit hur det finns en okunskap bland politiker samt ledningen inom den egna organisationen. Vi tänker att det blir problematiskt att som professionell medarbetare få direktiv uppifrån som inte stämmer överens med praktiken och verkligheten. Detta fenomen kan vi även se i den tidigare forskning som gjorts av Andersson och Hamblad (2011) där de studerar samverkan mellan organisationer inom den offentliga sektorn. De menar att den vision som fanns när uppdraget gavs kan längs vägen vara svårt att uppnå i praktiken då organisationerna inte är skapta utifrån att samarbeta.

Vi tycker oss kunna se i vår empiri att det finns en generell syn från allmänheten kring alternativa påföljder till fängelse, som återspeglas i rättsväsendet. Dock pekar all vår empiri på att det finns en positiv syn på kontraktsvård och andra alternativa påföljder till fängelse. Där finner vi att det finns en skillnad mellan de professionella inom rättsväsendet och allmänheten. Vi tror att detta grundar sig i en okunskap och även en otydlighet kring vad de alternativa påföljderna innebär för den tilltalade. Vi tänker att genom att informera allmänheten samt tydliga direktiv kring de alternativa påföljderna kan man skapa en annan samhällssyn på vad ett straff ska innebära. Detta tror vi skulle kunna resultera i att allmänheten ser den samhällsvinst en kontraktsvård kan ge och det i sin tur leder till att rättsväsendet syn på kontraktsvård legitimeras. Utifrån den tidigare forskning som Lundström (1988) gjort talar detta emot den vårdande logik som Sverige i jämförelse med andra länder har. Samhället har en syn medan organisationerna som jobbar med de kriminella har en annan, vårdande och rehabiliterande. Dock har organisationerna växt fram genom politiska beslut, som i slutändan är samhället, och detta visar hur samhället egentligen har en relativt vårdande inställning i hur man ska återföra den kriminelle till samhället.

Kan vård vara en tydlig påföljd, speciellt då den också skall vara individanpassad? Detta är en fråga som vuxit fram under studiens gång. Vi funderar över hur tydlig en kontraktsvård egentligen kan bli? Även om man ger allmänheten och politiker kunskap kring kontraktsvård återstår fortfarande dilemmat att vård inte är mätbart. Att socialt arbete blir subjektivt är något som Graham (2002) talar om i sin artikel och därför krävs det tydlighet inom denna sektor för att göra det mer rättvist och jämlikt i utredning och beslut. Vi anser att utredning och beslut kring kontraktsvård definitivt kan förtydligas och mer greppbar både för allmänheten samt de inblandade aktörerna. Dock ställer vi oss

frågande till om det någonsin kan bli en fullständigt tydlig struktur i hur man ska döma ut kontraktsvård därför att vård inte kan ges utifrån en färdig mall samt att vård inte följer en jämn kurva. Här tänker vi att samhället måste ställa sig frågan; Vad vill vi få ut av att bestraffa människor som begått kriminella handlingar? Vill vi försöka förändra förutsättningarna för de individerna till det positiva eller vill vi enbart hålla dem borta från gatan en tid? Vi tror definitivt att vård kan hjälpa personer att hitta en alternativ livsstil som innebär att de inte längre lever i kriminalitet och missbruk. Detta i sin tur leder till att färre människor utsätts för brottsliga handlingar och det blir en samhällelig vinst likväl som en vinst för den enskilde.

Samhället har bestämt att ett fängelsestraff är rättmätigt, men vem säger att det är lämpligaste viset att bestraffa någon för en brottslig handling? Samhället är under ständig förändring och vi ställer oss därför frågan hur det kommer sig att det finns kvar ett tankesätt om att ett fängelsestraff är den ultimata bestraffningen för en kriminell handling. Kanske bör en diskussion föras i samhället kring vad vi i framtiden vill få ut av att bestraffa kriminella.

Trots de svagheter och svårigheter vi har sett längs med vår studies gång finner vi att vi lyckats svara på våra frågeställningar och syfte. Att vi inte intervjuade fler professioner fanns det tidsmässigt inte utrymme till men vi känner oss ändå nöjda med vårt resultat.

6.4 Förslag på vidare forskning

Vi kan se att det finns ett intresse i att *jämföra* två eller flera *städer*, för att se huruvida frivård samt domstol arbetar olika med kontraktsvårdsfrågan beroende på vilken stad man är verksam i. Det kan också vara av intresse att se hur arbetet kring kontraktsvård bedrivs i en mindre stad kontra en större stad, om det skiljer sig dem emellan.

Med vår studie och den tidigare forskning som vi har hittat kring samverkan finner vi det oerhört relevant och viktigt att studera andra former av *samverkan* mellan myndigheter i allmänhet i Sverige.

Vi har i vår studie på grund av tidsbrist inte kunnat intervjua fler än två professioner, och vi kan se att det hade fyllt ett syfte att intervjua fler *aktörer* från även *andra professioner* för att se samtliga infallsvinklar till hur man ser på kontraktsvård. Framförallt är socialtjänsten en aktör som är relevant då den spelar en viktig roll dels ekonomiskt men även i förhållande till klienten. En svaghet i vår studie är att vi inte har intervjuat socialtjänsten och därför bör vår empiri tolkas med försiktighet. Vi har valt att ändå lyfta fram socialtjänsten utifrån vår empiri. Dock kan man inte bortse ifrån de som en viktig aktör i detta sammanhang. Det är viktigt att notera att inte socialtjänsten själva fått uttrycka sig i frågan. Vi kan även se att det kan vara av intresse att se hur klienten upplever utredningen kring och hur kontraktsvård döms ut. Eftersom så många aktörer är inblandade i kontraktsvård tror vi att det skulle vara givande att låta samtliga komma till tals, för att se alla olika vinklar.

7 Litteraturförteckning

- Advokatsamfundet. 2011. Vad är en advokat.
<http://www.advokatsamfundet.se/Behover-du-advokat/Vad-ar-en-advokat/>
(Hämtad 2011-11-09)
- Andersson, Malin/Hamblad, Omid (2011): *Samverkan mellan försäkringskassan och arbetsförmedlingen – en fallstudie om samverkan kring arbetslivsintroduktionen i Göteborgs centrum*. Kandidatuppsats, Göteborgs universitet. Göteborg: Göteborgs universitet.
- Brinton, M/Nee, V. (1998): *the New institutionalism in sociology*. Stanford, Kalifornien, USA: Stanford university press.
- Bryman, Alan (2011): *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2:a uppl.). Malmö: Liber.
- Engström, Pierre (2007): *Bridging the Gap in Chile: a critical realist analysis of an NGO's educational support program*. Paper presenterat vid the SLAS (Society for Latin American Studies) 2007 Conference, Newcastle University, April 13-15 2007.
- Gilje, Nils & Grimen, Harald (2007): *Samhällsvetenskapernas förutsättningar*. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- Glynos, Jason (2008a): "Ideological fantasy at work" i *Journal of political ideologies*, vol. 13 no. 3:275-296 (2008).
- Glynos, Jason (2008b): "Ideological fantasy at work: toward a psychoanalytisk contribution to critical political economy." paper presenterat vid den 58:e PSA Annual Conference, Swansea, 1-3 april 2008.
<http://www.psa.ac.uk/journals/pdf/5/2008/Glynos.pdf>
- Graham, Mark (2002): "Emotional bureaucracies: emotions, civil servants, and immigrants in the Swedish welfare state." i *Ethos* vol. 30 no. 3:199-226 (sep. 2002).
- Johansson, Karin (2006): *Samverkan – Mål eller medel? Ett samverkansprojekt mellan fyra offentliga organisationer*. Magisteruppsats, Uppsala universitet. Uppsala: Uppsala universitet.
- Kriminalvården. 2011. Kontraktsvård.
<http://www.kriminalvarden.se/sv/Statistik/Kontraktsvard>
(Hämtad 2011-11-09)
- Kriminalvården. 2011. Kontraktsvård (Skyddstillsyn med föreskrift om särskild behandlingsplan).
<http://www.kvv.se/Frivard/Kontraktsvard>
(Hämtad 2011-11-09)
- Kriminalvården. 2011. Missbrukare.
<http://www.kriminalvarden.se/sv/Statistik/Missbrukare/>
(Hämtad 2011-11-25)
- Kriminalvården. 2011. Om frivård.
<http://www.kvv.se/Frivard/Om-frivard/>
(Hämtad 2011-11-09)
- Kvale, Steinar/Brinkmann, Svend (2010): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Larsson, Sam (2005): "Kvalitativ metod" i Larsson, Sam/Lilja, John/Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Malmö: Studentlitteratur.
- Lincoln, Y.S./Guba, E.G. (1985): *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- Lindberg, Kajsa (2009): *Samverkan*. Malmö: Liber.

- Lundström, Franscesca (1988): "The affective responses of women prisoners to two discrepant penal system." i *Criminal Justice and Behavior* vol. 15.411-432 (1988).
- Merton, Robert K. (1938): "Social structure and anomie" i *American Sociological Review*, vol. 3, no. 5.672-682 (Oct. 1938).
- Notisum. 2011. Brottsbalk (1962:700).
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19620700.htm>
(Hämtad 2011-11-19)
- Notisum. 2011. Förordning (1990:893) om underrättelse om domar i vissa brottmål, m.m.
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19900893.htm>
(Hämtad 2011-11-09)
- Notisum. 2011. Kungörelse (1974:152) om beslutad ny regeringsform.
<http://www.notisum.se/rnp/sls/lag/19740152.HTM>
(Hämtad 2011-11-29)
- Powell, W/DiMaggio, P. (red) (1991): *the New institutionalism in organizational analysis*. the University Chicago press.
- Seo, Myeong-Gu/Creed, W. E. Douglas (2002): "Institutional contradictions, praxis, and institutional change: a dialectical perspective." i *Academy of management review*. Vol. 27, no. 2.222-247. (2002).
- Socialstyrelsen. 2011. Socialtjänstlagen (SoL).
<http://www.socialstyrelsen.se/regelverk/lagarochforordningar/socialtjanstlagen%28sol%29>
(Hämtad 2011-11-09)
- Starrin, Bengt/Larsson, Gerry/Dahlgren, Lars/Styrborn, Sven (1991): *Från upptäckt till presentation. Om kvalitativ metod och teorigenerering på empirisk grund*. Lund: Studentlitteratur.
- Starrin, Bengt (1996): "Grounded Theory – En modell för kvalitativ analys." i Svensson, Per-Gunnar/Starrin, Bengt (red): *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Sveriges domstolar. 2011. Tingsrätt.
http://www.domstol.se/templates/DV_InfoPage_721.aspx
(Hämtad 2011-11-09)
- Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis. Introduktion i vetenskapsteori*. Malmö: Gleerups Utbildning AB.
- Thornton, P./Ocasio, W. (2008): "Institutional logics" i Greenwood, R./Oliver C. Suddaby R./Sahil-Andersson, K. (red) *The Sage Handbook of organizational institutionalism*. Sage Publications. Kapitel 3, sid 99-129.
- TT. 2011. *Sköt sin jaktkamrat – fick villkorlig dom*. *Aftonbladet*. Den 16 november 2011.
http://www.aftonbladet.se/nyheter/article_13942782.ab.
(Hämtad 2011-11-16)
- Åklagarmyndigheten. 2011. Åklagarens roll.
<http://www.aklagare.se/Aklagarens-roll/>
(Hämtad 2011-11-09)

8 Bilagor

Här har vi lagt med våra två intervjuguider som vi använde oss av under intervjuerna. Bilaga 1 är vår första ursprungliga intervjuguide som sedan följs av vår andra vidareutvecklade guide, bilaga 2. Vi bifogade även lite lagtext som vi fann relevant för den intresserade läsaren.

6.2.1 Intervjuguide

8.1.1 Bilaga 1

Intervjuguide 1. Användes vid enbart första intervjun av alla sex:

Intervjufrågor. A1. Den XX månad 2011.

ÖVERGRIPANDE FRÅGESTÄLLNINGAR:

- Hur ser grundramarna ut bakom beslutet kontraktsvård?
- Vilka faktorer är konstanta och vilka är varierande?
- Finns det skillnader respektive likheter emellan de olika professionerna domare och frivårdsinspektörer i målen bakom kontraktsvård?
- Hur gammal är du? Hur länge har du varit verksam som domare?

FRÅGOR KRING VAD KONTRAKTSVÅRD ÄR:

- Hur skulle du beskriva ditt arbete som domare med 3 ord? (be dem sedan utveckla)
- Hur skulle du vilja beskriva ditt arbete med kontraktsvård med 3 ord? Utveckla!
- Hur skulle du vilja beskriva *vad* kontraktsvård är med 3 ord? Utveckla!
- Vad anser du är *vård* i kontraktsvård och hur skiljer det sig från annan vård?
- Då vet vi mer om vad kontraktsvård är. Utifrån det: Vad anser du som domare att kontraktsvård syftar till? Vilka vinster finns med att döma ut kontraktsvård? Förluster?
- Hur skulle du vilja beskriva hur beslutet kring kontraktsvård går till *generellt*, exempelvis på en tidslinje? Vad görs och vilka gör detta på tidslinjen? T.ex. olika steg, faser etc.

FRÅGOR KRING AKTÖRER OCH SYNEN PÅ BESLUT OM KONTRAKTSVÅRD

- Vilka grundregler finns omkring beslutet kontraktsvård inom ditt fält? Ramar? Mallar?
- Vilka är de inblandade aktörerna? Vad är deras respektive ansvarsområden?
- Vilka tror du är de olika fördelar med kontraktsvård som respektive aktör ser utifrån sina egna synsätt?
- Vad upplever du, som domare(frivårdsinspektör) att det finns för eventuella motsättningar för kontraktsvård sig och dels motsättningar mellan hur respektive aktör ser på kontraktsvård?

FRÅGOR KRING BESLUT OM KONTRAKTSVÅRD SOM PRAKTIK, OM HUR DET SKER

- Hur skulle du vilja beskriva det ”goda fallet”, när allt går smidigt, och det fungerar riktigt bra från början till slut? Gärna på tidslinje. (Hur är och vilka krav ställer klienten? Hur är respektive aktör? Vad går då bra och vad gör att just detta går bra?) Exempel på detta...
- Hur skulle du vilja beskriva ”svåra fallet”, när Murphys Lag (lagen om alltings jävlighet) slår till och det blir maximalt krångligt. (gärna på tidslinje) Vad gör/gör inte klienten och respektive inblandad aktör? Vad är svårt och vad gör att just detta är svårt? Exempel på detta...
- Förutsatt att du har den kunskap du har idag, vad skulle du tycka var speciellt viktigt att tänka på om du inte var domare utan istället arbetade som en av de andra respektive aktörernas, för att beslutsprocessen skulle bli så bra som möjligt? Hur kommer det sig att du väljer just detta?
- Hur tror du att eventuella skillnader i arbetssätt och i förhållningssätt kan se ut i olika kommuner och delar av landet? I vilken grad och på vilket sätt, tror du att det finns olikheter emellan de olika professionerna, domare och frivårdsinspektörer i inställningen till kontraktsvård?
- Övriga reflektioner! Något att tillägga?

Vinjett:

Anders:

Anders som är 29 år har problem med narkotika. Han åker fast för Häleri och har därmed snott värdesaker. När polisen griper honom och hans kompis visar det sig efter att de båda tagit drogtester att de var påverkade av narkotikaklassad substans. Han ansöker om kontraktsvård.

Linda:

Linda är 34 år gammal. Hon har blivit gripen för att hon har haft en större mängd amfetamin i sin bostad. Polisen har efter tips haft spaning på bostaden och noterat att flertalet individer har kommit och gått med korta intervaller. Hon vill nu ha hjälp med sitt missbruk och önskar därmed kontraktsvård.

Kajsa:

Hon är nyinflyttad i storstan och är 22 år gammal. Hon träffade sin nyblivna pojkvän på en fest och de har sedan dess varit oskiljaktiga. Dessvärre har hon råkat ut för en del tråkigheter och har nu blivit gripen för grovt narkotikabrott då polisen hittade narkotika i hennes bostad. Hon har sedan ett tag tillbaka haft problem med droger och känner att nog får vara nog. Nu vill hon ha kontraktsvård.

Pelle:

Pelle är en 46 årig heroinist sedan dryga året. Han hade ett städat liv tills hans fd fru skiljde sig ifrån honom. Nu har han varken jobb eller bostad och har nyligen blivit gripen för narkotikabrott. Han mår mycket dåligt och kan inte riktigt greppa att hans liv har gått i spillo. Nu vill han ta sig tillbaka till ett normalt liv och önskar därför kontraktsvård.

8.1.2 Bilaga 2

Intervjuguide 2. Användes vid de sista fem intervjuerna:

Intervjufrågor. A2-B3 den XX månad 2011.

ÖVERGRIPANDE FRÅGESTÄLLNINGAR:

- Hur ser grundramarna ut bakom beslutet kontraktsvård?
- Vilka faktorer är konstanta och vilka är varierande?
- Finns det skillnader respektive likheter emellan de olika professionerna domare och frivårdsinspektörer i målen bakom kontraktsvård?
- Hur gammal är du? Hur länge har du varit verksam som domare?

FRÅGOR KRING VAD KONTRAKTSVÅRD ÄR:

- Hur skulle du *beskriva* ditt arbete som domare med 3 ord? (be dem sedan utveckla)
- Hur skulle du vilja beskriva ditt arbete med *kontraktsvård* med 3 ord? Utveckla!
- Hur skulle du vilja beskriva *vad* kontraktsvård är med 3 ord? Utveckla!
- Vad anser du är *vård* i kontraktsvård och hur skiljer det sig från annan vård?
- Då vet vi mer om vad kontraktsvård är. Utifrån det: Vad anser du som domare att kontraktsvård syftar till? Vilka vinster finns med att döma ut kontraktsvård? Förluster?
- Hur skulle du vilja beskriva hur beslutet kring kontraktsvård går till *generellt*, exempelvis på en tidslinje? Vad görs och vilka gör detta på tidslinjen? T.ex. olika steg, faser etc.

FRÅGOR KRING AKTÖRER OCH SYNEN PÅ BESLUT OM KONTRAKTSVÅRD

- Vilka *grundregler* finns omkring beslutet kontraktsvård inom ditt fält? Ramar? Mallar?
- Vilka är de *inblandade aktörerna*? Vad är deras respektive *ansvarsområden*?
- Vilka tror du är de olika *fördelarna* med kontraktsvård som *respektive aktör* ser utifrån sina egna *synsätt*?
- Vad upplever du, som domare(frivårdsinspektör) att det finns för *eventuella motsättningar* för kontraktsvård sig och dels motsättningar *mellan* hur respektive aktör ser på kontraktsvård?

FRÅGOR KRING BESLUT OM KONTRAKTSVÅRD SOM PRAKTIK, OM HUR DET SKER

- Hur skulle du vilja beskriva det ”*solklara fallet*”, när allt går smidigt, och det fungerar riktigt bra från början till slut? Gärna på tidslinje. (Hur är och vilka krav ställer klienten? Hur är respektive aktör? Vad går då bra och vad gör att just detta går bra?) Exempel på detta...
- Hur skulle du vilja beskriva ”*svårbedömda fallet*”, när Murphys Lag (lagen om alltings jävlighet) slår till och det blir maximalt krångligt. (gärna på tidslinje) Vad gör/gör inte klienten och respektive inblandad aktör? Vad är svårt och vad gör att just detta är svårt? Exempel på detta...
- Förutsatt att du har den *kunskap* du har idag, vad skulle du tycka var speciellt viktigt att *tänka på* om du inte var *domare* utan istället arbetade som en av de andra respektive

aktörernas, för att beslutsprocessen skulle bli så bra som möjligt? Hur kommer det sig att du väljer just detta?

- Hur tror du att *eventuella skillnader* i arbetssätt och i förhållningssätt kan se ut i olika *kommuner* och delar av *landet*? I vilken grad och på vilket sätt, tror du att det finns olikheter emellan de olika professionerna, domare och frivårdsinspektörer i inställningen till kontraktsvård?
- Övriga reflektioner till kontraktsvård! Nåt mer att tillägga?

Vinjetter:

Anders:

Anders som är 29 år har problem med narkotika. Han åker fast för Häleri och har därmed snott värdesaker. När polisen griper honom och hans kompis visar det sig efter att de båda tagit drogtestar att de var påverkade av narkotikaklassad substans. Han önskar få kontraktsvård. Dock har han haft kontraktsvård vid ett tidigare tillfälle och då han för innehav av narkotika.

Linda:

Linda är 34 år gammal. Hon har blivit gripen för att hon har haft en större mängd narkotika i sin bostad. Polisen har efter tips haft spaning på bostaden och noterat att flertalet individer har kommit och gått med korta intervaller. Hon vill nu ha hjälp med sitt missbruk och önskar därmed kontraktsvård.

Kajsa:

Hon är nyinflyttad i storstan och är 22 år gammal. Hon träffade sin nyblivna pojkvän på en fest och de har sedan dess varit oskiljaktiga. Dessvärre har hon råkat ut för en del tråkigheter och har nu blivit gripen för innehav av narkotika då polisen gjorde en razzia i hennes bostad. Hon har sedan ett tag tillbaka haft problem med shopping- och spelmissbruk. Nu känner Kajsa att nog får vara nog. Nu vill hon ha hjälp med sitt missbruk och beroende.

Pelle:

Pelle är en 46 årig heroinist sedan tre år tillbaka. Han hade ett städat liv tills hans fd fru skiljde sig ifrån honom. Nu har han varken jobb eller bostad och har nyligen blivit gripen för narkotikabrott. Han mår mycket dåligt och kan inte riktigt greppa att hans liv har gått i spillo. Nu vill han ta sig tillbaka till ett normalt liv och önskar därför kontraktsvård.

8.2 Bilaga 3

Kontraktsvård – Skyddstillsyn med föreskrift om särskild behandlingsplan

BrB 28:6a

En form av skyddstillsyn med vård och behandling enligt särskild plan, främst avsedd för drogmissbrukare där det finns ett klart samband mellan missbruk och brott och som ett alternativ till fängelse.

- Ett kontrakt ska upprättas med föreslagen vårdgivare där behandlingssinnehåll och behandlingstid framgår
- Den misstänkte ska lämna sitt samtycke till vården enligt behandlingsplanen.
- Då ett alternativt fängelsestraff finns angivet i domen svarar kriminalvården för vårdkostnaden till och med den dag den dömda skulle ha blivit villkorligt frigiven. Därefter övergår kostnadsansvaret till socialtjänsten.
- Vårdbehov och behandlingsinsatser ska planeras i samråd med socialtjänsten som ska lämna en ansvarsförbindelse för vårdtiden efter villkorlig frigivning.

Kontraktsvårds utredning/planering kan initieras av:

- Domstolen
- Frivården ev. på förslag från klient eller advokat

Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om kontraktsvård.

Placering enligt 34§ -

Lagen om kriminalvård i anstalt

34 §-placering innebär att en intagen medges att vistas utanför anstalten under lämplig tid för särskilda åtgärder som kan underlätta återanpassningen i samhället. Det kan exempelvis gälla följande:

- Behandling mot missbruk eller av brottsrelaterat beteende på behandlingshem
- Vård i familjehem
- Utslussning av långtidsdömda

Anstalten där personen är intagen har, tillsammans med frivården, ansvaret för utredning och planering av en placering. Samarbete bör dock inledas tidigt i utredningen med socialtjänsten i den intagnes hemkommun, som övertar kostnadsansvaret för vård/behandling vid den villkorliga frigivningen.

För att en placering enligt 34 § skall kunna inledas under anstaltstiden krävs en förbindelse om att kommunen står för vårdkostnader efter frigivningen.

Placeringsutredning kan initieras av:

- Den intagnes kontaktperson tillsammans med den intagne
- Frivården
- Socialtjänsten

Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om placering enligt 34 § lagen om kriminalvård i anstalt

Föreskrift om vård eller behandling

Domstolen eller övervakningsnämnden kan besluta om särskild föreskrift om vad den dömda har att iakttas under prövotiden. När en kriminalvårdsmyndighet inför domstol eller övervakningsnämnd föreslår en föreskrift om vård eller behandling utanför kriminalvården, bör kostnadsansvaret för denna vård/behandling vara avtalat i förväg.

Samråd bör ha skett med ansvarig huvudman som i enlighet med normaliseringsprincipen normalt ska stå för kostnaderna.

Har domstolen meddelat en föreskrift, och kostnadsansvaret inte är utrett, bör kriminalvården genom samråd med ansvarig huvudman verka för att denne åtar sig kostnadsansvaret.

Kriminalvårdens föreskrifter och allmänna råd om frivårdens arbete med dömda under övervakning m.m.

Normaliseringsprincipen

Kriminalvårdens klients har otvivelaktigt samma rätt till samhällets stöd och hjälp som andra medborgare. Endast i de fall då den dömda omhändertagits på ett sådant sätt att det förhindrar andra myndigheters eller organs medverkan eller när stödinsatserna uteslutande har sin grund i kriminalvårdens rehabiliterande uppgift bör det vara motiverat att göra avsteg från denna princip.

Prop 1974:20 Lagstiftning om kriminalvård i anstalt m.m.

Kriminalvården

Kriminalvården
601 80 Norrköping
Tel 011-496 30 00
Beställningsnr 4750

Vad är § 34?
Kontraktsvård?
Skyddstillsyn med föreskrift?

Kriminalvården